

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

**Hybridní válka Ruské federace na Ukrajině v letech
2010–2014**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lukáš Šišma

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Žídková, Ph.D., M.A.

Olomouc 2023

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Hybridní válka Ruské federace na Ukrajině v letech 2010–2014“ vypracoval samostatně, s použitím veškeré odborné literatury a pramenů uvedených v seznamu literatury.

V Olomouci dne 1. 10. 2023

Lukáš Šišma

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych vyjádřil svou upřímnou vděčnost vedoucí práce Mgr. Markétě Židkové, Ph.D., M.A, za její cenné rady, podporu, odborné vedení a trpělivost během psaní bakalářské práce. Touto formou bych také rád poděkoval svým blízkým, kteří mě během studia podporovali.

OBSAH

ÚVOD	6
1 KONCEPTUALIZACE HYBRIDNÍ VÁLKY	12
1.1 Původ konceptu.....	12
1.2 Západní pohled na koncept hybridní války	13
1.2.1 Západní definice konceptu	15
1.3 Hybridní válka z pohledu Ruska.....	17
1.3.1 Tzv. Gerasimova doktrína.....	18
1.3.2 Koncept války nové generace.....	19
1.4 Nástroje a cíle hybridní války	22
2 PASIVNÍ ČÁST HYBRIDNÍ VÁLKY NA UKRAJINĚ	25
2.1 Počátek hybridních akcí Ruska na Ukrajině.....	25
2.2 <i>Pasivní část</i> hybridní války na Ukrajině: První až pátá fáze konceptu války nové generace	27
2.2.1 Zesílení hybridní války na Ukrajině	28
2.3 Eskalace hybridních akcí Ruska na Ukrajině	32
2.3.1 Cesta k Euromajdanu	32
2.3.2 Protesty Euromajdanu: vstup do páté fáze	34
2.4 Shrnutí prvních pěti fází konceptu války nové generace.....	36
3 AKTIVNÍ ČÁST HYBRIDNÍ VÁLKY NA UKRAJINĚ	38
3.1 <i>Aktivní část</i> hybridní války na Ukrajině: Šestá až osmá fáze konceptu války nové generace	38
3.1.1 Anexe Krymu: šestá, sedmá a osmá fáze	39
3.1.2 Zhodnocení hybridních prvků použitých při anexi Krymu	41
3.1.3 Donecká a Luhanská lidová republika: šestá a sedmá fáze	43
3.1.4 Zhodnocení hybridních prvků použitých na východě Ukrajiny	43

3.2	Dopady hybridní války na Ukrajinu.....	46
3.3	Shrnutí konečných fází konceptu války nové generace	47
3.3.1	Krymská operace.....	48
3.3.2	Operace na východní Ukrajině.....	49
3.4	Kompatibilita konceptu s reálnými událostmi	50
	ZÁVĚR.....	52

ÚVOD

Mezinárodní společenství se v roce 2014 potýkalo s mnoha hrozbami, které svým působením narušovaly světovou bezpečnost. Na vzestupu byla teroristická organizace ISIS, konflikty v Sýrii a Iráku se stále více prohlubovaly a došlo k rozšíření epidemie Eboly v západní Africe. Nicméně jednou z nejvýznamnějších událostí v kontextu světové bezpečnosti bylo zejména anektování Krymského poloostrova Ruskou federací, které změnilo dosavadní geopolitické uspořádání a mělo enormní dopad na budoucnost jak Ukrajiny, tak celé Evropy. Tento akt agrese byl následně mezinárodním společenstvím odsouzen a částečně ovlivnil pohled na Ruskou federaci a jejího hlavního představitele. Samotné anexi a vypuknutí války na východě Ukrajiny předcházelo období ruských akcí na tomto území, které jsou obecně označovány pod společným názvem – *hybridní válka*.

Hybridní styl boje se odlišuje od tradičních způsobů vedení války a projevuje se mnoha způsoby, jejichž společným znakem je především kombinace vojenských a nevojenských prostředků s cílem dosažení synergického efektu. Rychlý technologický pokrok současné doby umožňuje vytváření nových bojových prostředí, která často pozbývají účinné obranné strategie. Právě této absence poté využívá protivník při použití hybridních prvků ve válce, proto je klíčové tyto prvky identifikovat a poukázat na význam hybridního boje v moderním konfliktu. Za tímto účelem si bakalářská práce zvolila příklad Ruské federace, státu, který je nejvíce spojován s používáním hybridních strategií ve vojenském konfliktu. A poté příklad Ukrajiny, jako státu, kde probíhá jeden z nejvíce aktuálních konfliktů, ve kterém prvky hybridní války hrají klíčovou roli. Příklad Krymu ukázal, že použití hybridních metod v konfliktu může být účinnou strategií a mít devastující dopad na cílený stát. Analýza prvků hybridní války a forem jejich používání Ruskou federací může mít do budoucna velký význam, zejména pro státy, které jsou pod přímým vlivem Ruska, sousedí s jeho hranicemi nebo s ním sdílí společnou minulost.

Tématem bakalářské práce je hybridní válka Ruské federace na Ukrajině v letech 2010 až 2014. Autor zvolil téma s ohledem na jeho význam v současném mezinárodním prostředí a s důrazem na důležitost porozumění specifických elementů rusko-ukrajinského konfliktu, kterýmžto je mimo jiné využití hybridního stylu boje Ruskou federací proti Ukrajině. Volba časového rozmezí je odůvodněna dvěma událostmi. První událostí je vítězství Ruskem podporovaného kandidáta Viktora Fedorovyče Janukovyče, v prezidentských volbách v únoru 2010. Horní hranice období je odůvodněna rokem 2014, který zahrnuje významné události v konfliktu jako sesazení prezidenta Janukovyče, anexi Krymského poloostrova a začátek

přímého válečného konfliktu na východě Ukrajiny. Zmíněné období je klíčové pro pochopení celého konfliktu, praxe a důsledků hybridní války v současném světě.

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat aktivity Ruské federace, které jsou vnímány jako formy hybridní války, na případu Ukrajiny v letech 2010–2014. K hlavnímu cíli bakalářské práce byla zvolena výzkumná otázka: *Jaké byly aktivity Ruské federace, které jsou vnímány jako formy hybridní války, na Ukrajině v letech 2010–2014?* Práce si dále stanovuje dílčí cíle vážící se k jednotlivým kapitolám. Prvním dílčím cílem je poskytnout teoretické ukotvení konceptu hybridní války. Tento cíl se také soustředí na představení západního a ruského pohledu na tento fenomén, který je v ruském případě obsažen ve formě širšího konceptu *New Generation Warfare (válka nové generace)*. Druhým dílčím cílem práce je analyzovat hybridní válku Ruska na Ukrajině v letech 2010–2014 pomocí aplikace konceptu války nové generace na reálné události hybridní války Ruska na Ukrajině za účelem určit, zda a jakým způsobem se prvky konceptu v konfliktu projeví. Posledním dílčím cílem práce je diskutovat důsledky a dopady hybridní války na Ukrajinu a její obyvatele v kontextu následného přímého konfliktu, do kterého se hybridní válka v roce 2014 postupně transformovala.

Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. První kapitola se zaměřuje na představení základního teoretického rámce a klíčových prvků konceptu hybridní války. Tyto skutečnosti autor práce vnímá jako nezbytné k pochopení kontextu hybridní války na Ukrajině. K první části byly zvoleny dílčí výzkumné otázky: *Čím se vyznačuje koncept hybridní války a jaké jsou hlavní charakteristiky tohoto konceptu?* První kapitola klade důraz na představení definic západních autorů, které přispívají k porozumění hybridní války z perspektivy Západu, vedle toho kapitola prezentuje východní přístup k hybridní válce ve formě konceptu války nové generace. Stěžejní částí první kapitoly je představení konceptu osmi fází války nové generace zpracovaným předním specialistou v oblasti hybridních válek Jānisem Bērziņšem, který při formulaci konceptu vychází z prací ruských vojenských expertů na informační operace a válku nové generace Sergeje G. Čekinova a Sergeje A. Bogdanova. Na základě myšlenek těchto ruských teoretiků Bērziņš zpracovává souhrn teorie konceptu války nové generace do osmi fází. Tyto fáze jsou použity jako teoretický rámec pro následnou analýzu hybridní války na Ukrajině v následujících kapitolách a poskytují strukturu pro zkoumání jednotlivých aspektů konfliktu.

Předmětem druhé kapitoly je analýza hybridní války na Ukrajině na případu akcí Ruské federace v období let 2010–2014. Z důvodu pochopení kontextu hybridní války ve

zmíněném období kapitola krátce diskutuje i vývoj hybridní války Ruska na Ukrajině před rokem 2010. Cílem druhé kapitoly je analyzovat hybridní válku Ruska na Ukrajině od začátku roku 2010 do anexe Krymu v únoru 2014. Pro analýzu je použita aplikace prvních pěti fází konceptu války nové generace na akce Ruska považované za součást hybridní války, podrobněji bude metodologie práce popsána níže. Důraz je kladen na analýzu ekonomické, informační a vojenské složky hybridní války s komparací ruských hybridních akcí ve zmíněných sférách s konceptem fází války nové generace. K naplnění cílů druhé kapitoly byla zvolena dílčí výzkumná otázka: *Koresponduje koncept osmi fází války nové generace formulovaný Jānisem Bērziņšem s hybridní válkou vedenou Ruskem na Ukrajině v letech 2010–2014?*

Třetí kapitola se zabývá analýzou hybridní války na Ukrajině v její konečných fázích v roce 2014, které zahrnují anexi Krymu a vznik tzv. lidových republik. K třetí kapitole byla zvolena stejná výzkumná otázka jako v případě kapitoly druhé: *Koresponduje koncept osmi fází války nové generace formulovaný Jānisem Bērziņšem s hybridní válkou vedenou Ruskem na Ukrajině v letech 2010–2014?* Podobně jako v předchozí kapitole je využita stejná metodologie; aplikace konečných fází války nové generace na akce Ruska považované za součást hybridní války. Důraz je kladen na analýzu ekonomické, informační a vojenské stránky hybridní války a komparaci ruských akcí ve zmíněných sférách hybridní války s konceptem války nové generace. S odkazem na splynutí konečných fází hybridní války s přímým konfliktem na východě Ukrajiny v roce 2014 se druhá část třetí kapitoly zaměřuje na analýzu dopadů hybridní války na stát, ekonomiku, bezpečnost a obyvatelstvo Ukrajiny. Za účelem naplnění cíle druhé části třetí kapitoly byla formulována poslední dílčí výzkumná otázka: *Jaké dopady měla hybridní válka Ruské federace vedená v letech 2010–2014 na Ukrajinu?*

Metodologie výzkumu je založena na chronologické analýze ruských akcí, které jsou vnímány jako součást hybridní války, na Ukrajině v letech 2010–2014. Pro analýzu hybridní války na Ukrajině bakalářská práce využívá aplikaci osmi fází konceptu války nové generace. Tyto fáze byly zformulovány lotyšským expertem na hybridní válku Jānisem Bērziņšem ve studii, „*Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy*,” (2014), kde se zaměřuje na ruský koncept války nové generace, který je teorií nekonvenční války upřednostňující zapojení kombinace nevojenských a vojenských prostředků v budoucích válkách. Z tohoto ruského vnímání podoby budoucích válek poté vyvozuje důsledky pro bezpečnost států Pobaltí, zejména pak Lotyšska a formuluje souhrn teorie války nové generace v osmi fázích tohoto konceptu. Při jejich formulaci Bērziņš vychází z analýzy textů a myšlenek ruských vojenských expertů plukovníka Sergeje Čekina a generálporučíka

Sergeje Bogdanova, kteří jsou významnými vojenskými experty na informační operace a koncept války nové generace. Jednotlivé fáze tohoto konceptu jsou v bakalářské práci aplikovány na hybridní válku Ruské federace proti Ukrajině v letech 2010–2014. Prvky a akce hybridní války zmíněné v těchto fázích jsou dále komparovány s reálnými akcemi Ruské federace na Ukrajině v letech 2010–2014 s cílem identifikovat jednotlivé prvky konceptu na případu Ukrajiny a zjistit, zda, v jakém pořadí a jakým způsobem se tyto fáze v reálných akcích ruské hybridní války projeví.

Pro analýzu jsou využity kvalitativní metody výzkumu, jakými jsou obsahová a komparační analýza dokumentů a publikací autorů, zabývajících se problematikou. Bakalářská práce čerpá ze širokého spektra informačních zdrojů, včetně monografií, vědeckých článků, odborných publikací a analýz, které jsou dostupné na platformách oficiálních mezinárodních institucí a think tanků. K získání informací jsou využity také online databáze a internetová periodika. Kromě toho jsou pro analýzu použity také dokumenty a strategické studie, které se zabývají hybridní válkou na Ukrajině. Informační zdroje práce dále zahrnují publikace západních i ukrajinských expertů na téma hybridní války na Ukrajině.

První část vychází zejména z prací podplukovníka armády Spojených států Franka Hoffmana, který se jako jeden z prvních věnoval tématu hybridní války. Autor poskytl definici hybridní války a její teoretické ukotvení ve své monografii „*Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*“ z roku 2007. Na tomto základě také později vznikají definice hybridní války dalších západních akademiků a institucí, jejíž oficiální dokumenty jsou také primárním zdrojem kapitoly. Kapitola dále čerpá z prací britského politologa Marka Galeottiho, který patří mezi přední autory věnujícím se tématu hybridní války, a to zejména se zaměřením na ruské zahraniční a bezpečnostní otázky. Nedílnou součástí kapitoly představují práce, Jānise Bērziņše, který patří mezi přední specialisty na ruskou vojenskou strategii ve světě. Ve své studii „*Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy*,“ vydané National Defence Academy of Latvia z roku 2014 představí osm fází konceptu války nové generace se kterým tato bakalářská práce pracuje ve druhé a třetí kapitole. Při formulaci zmíněných fází Bērziņš vychází z prací předních ruských vojenských expertů na válku nové generace Sergeje G. Čekinova a Sergeje A. Bogdanova, které vycházely v letech 2010–2013 na platformě elitního ruského vojenského časopisu Voennaja mysl. Hlavní publikací zmíněných ruských autorů, ze kterých Bērziņš vychází je poté „*The Nature and Content of New Generation War*“ z roku 2013.

Jānis Bērziņš je lotyšský vojenský analytik a odborník na otázky hybridní války a bezpečnosti. Ve svých publikacích se zabývá tématy, jako jsou ruská hybridní válka, propaganda a informační válka, kybernetická bezpečnost a boj s dezinformacemi. Přínosem jeho prací je analýza a konceptualizace strategií, taktik a nástrojů, které používají státní i nestátní aktéři jako součást hybridní války. Tématu se dále věnuje postupem času v publikacích; *The new generation of Russian warfare (2014)*; *Russian new generation warfare is not hybrid warfare (2015)*; *The Theory and Practice of New Generation Warfare: The Case of Ukraine and Syria (2020)*. Nyní se věnuje tématu války na Ukrajině a vlivu Ruska v západním světě.

Vojenský a zahraničněpolitický analytik Philip A. Karber je, který mimo jiné působil jako poradce armády Spojených států při definování konceptu války nové generace, je dalším autorem, ze kterého první kapitola vychází. V rámci své práce Karber formuluje pět složek ruské hybridní války/války nové generace, které tato bakalářská práce použije k doplnění fází zpracovaných Bērziņšem. Na rozdíl od Bērziņše Karber vychází z pohledu na válku nové generace od náčelníka generálního štábu ruských ozbrojených sil, armádního generála Valerije Gerasimova. Rozhovor s Gerasimovem, později známý pod názvem „*Gerasimova doktrína*“, publikovaným v ruském vojenském časopise *Voенno-Promыshlennyi Kurier*, bakalářská práce jako zdroj taktéž používá.

Studie Čekinova a Bogdanova „*The Nature and Content of New Generation War*“ a z ní vycházející Bērziņšovo zpracování osmi fází války nové generace (ve studii „*Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy*;" 2014) je pro tuto bakalářskou práci stěžejní. Ruští autoři ve studii analyzují tištěné publikace vydané ruským ministerstvem obrany a dalších zdrojů věnovaných bezpečnosti státu v tehdejší době a nabízejí vhled do povahy a obsahu „války nové generace. Velkým přínosem pro první kapitolu byla taktéž práce Sandora Fabiana, experta na mezinárodní bezpečnost působícím v Modern War Institute. Bakalářská práce vycházela zejména jeho monografie „*Irregular warfare*“ nebo článků vydávaných v *Journal of Strategic Security* a *Defense & Security Analysis*, prestižních časopisech zabývajících se mezinárodním prostředím.

V neposlední řadě, část první kapitoly zaměřující se na ruské chápání konceptu, vychází z oficiálních ruských dokumentů, jakými jsou *Vojenská doktrína Ruské federace* z roku 2010, *Vojenská doktrína Ruské federace* z roku 2014 a *Národní bezpečnostní strategie Ruské federace* z roku 2021. Na jiných místech bakalářská práce vychází ze Strategické koncepce NATO z roku 2010 vydanou pod názvem *Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North*

Atlantic Treaty Organisation. Dalšími dokumenty Severoatlantické aliance použitými v práci jsou policy paper *Analysis of Russia 's Information Campaign Against Ukraine* (2015) a *Handbook of Russian Information Warfare* z roku 2016.

Druhá kapitola pracuje zejména s teorií války nové generace v publikacích, představených v předchozím odstavci. Práce dále čerpá z práce autorky Marty Dyczok, která se věnuje přítomnosti ruské informační války před rokem 2010 a jejím vlivu v prezidentských volbách z roku 2004. Ekonomický politolog Randall E. Newnham je autorem, který práci poskytl náhled na hybridní válku a zejména její ekonomickou úroveň v období za prezidenta Juščenka. Dalším přínosem pro práci byla zpráva experta na ruskou zahraniční politiku Jeffreyho Mankoffa publikovaná v think tanku *Center for Strategic and international Studies*. Mezi další zdroje kapitoly patří již zmíněná zpráva NATO Defence College: *Handbook of Russian Information Warfare*, ale také další reporty Severoatlantické aliance týkající se ruské hybridní války. Monografie „*World Hybrid War: Ukrainian Front*“ od ředitele National Institute for Strategic Studies of Ukraine, Volodymyra Gorbulina, poskytuje práci velmi komplexní pohled na ruskou hybridní válku na Ukrajině od jednoho z nejlepších ukrajinských expertů. Informace v kapitole jsou doplněny o poznatky Jana Šíra, českého specialisty na bezpečnost v postsovětském prostoru, obsažené v monografii „*Ruská agrese proti Ukrajině*.“ Poslední dvě zmíněné publikace bakalářské práci pomohly k pochopení a analýze Ruské hybridní války na Ukrajině a byly největším přínosem. Další významné články, se kterými kapitola pracovala nalezneme v think tanku *Institute for the Study of War*, doplněné o informace z článků informačních webů BBC, CNN či ukrajinské *Зеркало Недели* (*Mirror weekly*).

Třetí kapitola pokračuje v práci s publikacemi již zmíněných autorů Horbulina a Šíra. Tato kapitola dále primárně čerpá z monografie „*The Theory and Practice of New Generation Warfare: The Case of Ukraine and Syria*“ vydanou v roce 2020 J. Bērziņšem nebo z knihy Marka Galeottiho „*Armies of Russia's War in Ukraine*“ (2019). Informace v třetí části vychází také z článků nezávislého ruského experta Jurie Fedorova, specialistu na bezpečnostní a vojenské záležitosti Ruska, který mimo jiné spolupracuje s Institutem mezinárodních studií Univerzity Karlovy. Práce užívá také informací poskytnutých Tadeuszem Iwańskim, polským politologem a bezpečnostním analytikem pracujícím pro ukrajinské záležitosti v Centre for Eastern Studies ve Varšavě. V neposlední řadě velkým přínosem pro práci byla studie Soňi Rusnákové „*Russian New Art of Hybrid Warfare in Ukraine*“ z roku 2017. Informace z kapitoly jsou doplněny vedlejšími zdroji z internetových periodik a novinových článků.

1 Konceptualizace hybridní války

Úvodní kapitola práce je věnována teoretickému ukotvení problematiky. Hlavním cílem kapitoly je konceptualizovat fenomén hybridní války, přičemž je kladen důraz na představení základního teoretického rámce a prvků hybridní války, které jsou nezbytné k pochopení kontextu hybridní války na Ukrajině. K dosažení cíle jsou v první kapitole zvoleny vedlejší výzkumné otázky bakalářské práce: *Čím se vyznačuje koncept hybridní války a jaké jsou hlavní charakteristiky tohoto konceptu?*

Začátek první kapitoly se krátce věnuje myšlenkám preteoretických autorů s odkazem na jejich význam pro současné chápání konceptu hybridního válčení. Kapitola poté nabízí náhled do původu konceptu a představí jeho možné definice. Zejména se zaměřuje na práci podplukovníka Námořní pěchoty Spojených států Franka G. Hoffmana, jenž se zasloužil o zařazení konceptu hybridní války do širšího akademického prostředí. Z jeho prací dále vychází chápání hybridní války západních akademiků a slouží i jako základ pro definice hybridní války mnoha západních institucí. Vedle toho kapitola představí také proruský přístup k hybridní válce, jež je zastoupen tzv. Gerasimovou doktrínou a konceptem války nové generace. Stěžejní částí této kapitoly je představení osmi fází tohoto konceptu od lotyšského speciality na mezinárodní bezpečnost Jānise Bērziņše, který vycházel z teorie ruských vojenských expertů V. Čekinova a V. Bogdanova. Tyto fáze práci poslouží jako teoretický rámec pro následnou analýzu hybridní války na Ukrajině.

1.1 Původ konceptu

Hybridní válka je ze své podstaty formou války jako takové a vychází tedy z teorií o válce. Jedním z hlavních představitelů věnujících se tématu války byl pruský vojenský teoretik a stratég, generál Carl von Clausewitz. V jeho díle „*O válce*“ mimo jiné diskutuje důvod vedení války. Ta je podle Clausewitze obecně vedena kvůli jednomu cíli – donutit protivníka, aby se podřídil vůli útočnicka, za použití všech dostupných prostředků. Jeho slovy válku definuje následovně: „*Válka je pokračování politiky státu násilnými prostředky, které jsou použity k domycení protivníka vykonat naši vůli*“ (Clausewitz, 1832). Clausewitz válku nevnímá pouze jako politický akt, nýbrž přímo jako nástroj politiky a její pokračování všemi dostupnými prostředky. V Clausewitzově pojetí také hraje klíčovou úlohu využití násilí v jakékoliv rovině. Podobné prvky vnímáme i v kontextu hybridního válčení (Jagello 2000, 2015; Clausewitz, 1832). O Clausewitzových myšlenkách se v návaznosti na hybridní válku také zmiňuje

podplukovník americké námořní pěchoty Frank G. Hoffman, přední expert v oblasti výzkumu hybridní války, který působí jako poradce pro Foreign Policy Research Institute. Svou prací v této oblasti se zasloužil o zařazení hybridních hrozeb do Národní obranné strategie Spojených států, na jejíž tvorbě se podílel. Jak také Hoffman (2007) ve studii tvrdí: „*moderní konflikty často kombinují tradiční vojenské operace s různými nevojenskými prostředky, kybernetickými útoky, informačními kampaněmi a jinými nástroji*“ (Hoffman, 2007). Podobně vedení války vnímal na začátku 19. století Clausewitz. Hoffman argumentuje, že Clausewitzovy myšlenky, jakou je například jeho chápání války jako politického nástroje, lze aplikovat i na moderní koncept hybridní války, avšak nelze s ním Clausewitzovy myšlenky přímo spojovat (Hoffman, 2007).

Druhým z děl, kde autor diskutuje o způsobech vedení války, které by bylo možné považovat za prvky hybridního válčení, je *Umění války* čínského vojevůdce Sun-C'. Ačkoliv se kniha datuje do 5. století n. l., Sun-C' v ní předkládá návod k vedení války, jejíž jedinou rovinnou není pouze přímý konflikt. Hlavní myšlenkou díla tkví v poražení či oslabení nepřítele bez přímého boje. Asymetrii války ve své knize komentuje slovy: „*V bitvě neexistují více než dva způsoby útoku – přímý a nepřímý, ale jejich kombinace dává vzniknout nekonečné řadě manévru*“ (Sun-C', 5.stol). Myšlenkami generála Sun-C' se zabýval důstojník americké armády Michael P. Ferguson, který působí na akademickém poli studia moderních konfliktů. V článku pro Modern War Institute: *Sun Tzu's Trap: The Illusion of Perpetual Competition* zmiňuje stále přetrvávající význam Sun-cových myšlenek pro moderní válečné konflikty jakými jsou schopnost flexibility, schopnost adaptovat se nebo využití slabin nepřítele pro naplnění cílů. Ferguson přikládá význam generálovým myšlenkám vážícími se k celkovému zmatení nepřítele a útokům na místa, kde nepřítel útok nečeká nebo kde není připraven. Myšlenky tohoto díla dle autora článku můžeme také považovat za základní pilíře vedení moderních typů války (Sun-C', 2008; Jacobs & Kitzen 2021; Ferguson, 2022). Ferguson se dále ve svých článcích zabývá zejména konceptem Irregular Warfare, který zahrnuje různé formy nekonvenčního vojenského konfliktu a společnými znaky se dotýká také konceptu hybridního válčení.

1.2 Západní pohled na koncept hybridní války

Sporný koncept hybridní války je obtížně definovatelný a stále postrádá pevnou formu s jednotnou definicí. Právě nejednoznačná definice a její široký záběr patří k nejvíce kritizovaným stránkám konceptu hybridní války. K širšímu pochopení konceptu je v práci zvoleno rozdělení na vnímání hybridního válčení západními autory a akademiky, a na druhou stranu, vnímání Ruskou federací a autory sdílejícími proruský narativ. Ačkoliv je praktikování

hybridní války spojováno zejména se zahraniční politikou Ruské federace, připsání zásluh federaci za autorství pojmu by bylo chybou.

Samotný autor pojmu „hybridní válka,“ podobně jako jeho definice, není zcela jasně určen. Poprvé se termín objevil v práci Thomase Mockaitise z roku 1995, význam termínu se v tomto případě však liší od budoucích interpretací hybridní války, tudíž s ním bakalářská práce dále nepracuje (Jacobs, Kitzen, 2021). Expert v oblasti konceptů Irregular Warfare a studia moderních konfliktů, Sandor Fabian, ve své studii „*The Russian hybrid warfare strategy*“ z roku 2019, připisuje zásluhy za vymyšlení pojmu majoru námořní pěchoty Spojených států Williamu J. Nemethovi, který pojem zmiňuje ve své diplomové práci z roku 2002, a to jako komentář k boji Čečenců proti ruským konvenčním silám (Hoffman, 2007, Sandor 2019).

Významnou roli v začlenění konceptu hybridní války do širšího akademického prostředí v dnešním chápání sehrál již zmíněný Frank G. Hoffman¹ společně s generálem námořní pěchoty Jamesem Mattisem, ministrem obrany USA za vlády prezidenta Donalda Trumpa. V příspěvku časopisu *United States Naval Institute Proceedings* z roku 2005 diskutují vliv nových technologií na válečnictví. V článku se domnívají, že budoucí války budou zahrnovat více psychologických nebo informačních operací, a tím se dotýkají tématu hybridního boje. Hoffman dále pokračuje v otázkách hybridní války ve své práci „*Complex Irregular Warfare: The Next Revolution in Military Affairs*“ z roku 2006. Zde však prozatím popisuje hybridní válku jako „*complex irregular warfare*.“ V témže roce již byla hybridní válka² zavedena jako pojem do strategického myšlení USA v Quadrenial Defence Review. První oficiální definice hybridní války však zazněla o rok později ve studii stejnojmenného autora s názvem „*Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*,“ jež je stěžejním dílem v oblasti, a je vnímána jako první „učebnice“ k pochopení tohoto konceptu. Autor se v textu zamýšlí nad možnou podobou budoucích válek. Jak v ní také sám Hoffman tvrdí, války se v budoucnu nebudou dělit na konvenční a nekonvenční, ale budou vedeny někde mezi těmito dvěma rozhraními, tak, že je nebudeme schopni od sebe rozlišit. Historicky „jasně daná hranice“ mezi těmito rozhraními se začne smazávat a nepřítel bude přebíhat mezi použitím jednoho, druhého nebo kombinace obou (Hoffman, 2007).

¹ Frank G. Hoffman je považován za hlavního představitele konceptu HV, je také nejvíce citovaným autorem v této oblasti

² Hybridní válka byla poprvé zavedena do bezpečnostní strategie USA po úspěších Hizballáhu proti Izraeli v Druhé Libanonské válce (7/8 2006).

Hranice mezi konvenční a nekonvenční válkou není jediná, která je s příchodem hybridní války stírána. V Quadrennial Defense Review Ministerstva obrany Spojených států z roku 2010, se dozvídáme o výzvách bezpečnostního prostředí, které se vyskytují v „*nejednoznačné šedé zóně, která není ani plně válečná, ani plně mírová.*“ V roce 2015 se tento pojem dostal více do podvědomí díky začlenění této „šedé zóny“ do zprávy pro Kongres. Zde je jako v jednom z prvních oficiálních dokumentů přímo zmíněna v souvislosti s Ruskou federací a jejím působení v mezinárodním prostředí. Ve zprávě je tato skutečnost dále okomentována slovy velitele speciálních operací J. L. Votela. Ten tvrdí, že úspěch operací bude záviset na schopnosti adekvátně se orientovat v konfliktech, které se vymykají tradiční konstrukci vztahu mír – válka (Stoker & Whiteside, 2020). Jako klíčový koncept hybridní války Hoffman uvádí kombinaci konvenčních a nekonvenčních taktik, používaných, jak státními, tak i nestátními aktéry k dosažení svých strategických cílů. Dále tvrdí, že vzestup tohoto konceptu je stimulován zejména rozšířením informačních technologií, globalizací informací a decentralizací moci, které vytvořili nová slabá místa a prostor pro jejich zneužití ve válce (Hoffman, 2007; Jacobs & Kitzen, 2021; Sandor, 2019).

Hoffman vypracovává koncept hybridní války za pomoci již vzniklých konceptů „*Války čtvrté generace,*“ kterýmž se zejména zabývá vojenský historik William S. Lind. Ten v podstatě argumentuje, že moderní válka je vedena nestátními aktéry, kteří používají neregulérní taktiky k poražení silnějších nepřátel a dochází zde ke stírání hranice mezi válkou a mírem. Dalším konceptem, který Hoffmanovi pomohl vypracovat chápání hybridní války je „*Compound war,*“ koncept poprvé představený plukovníkem T. X. Hammesem v roce 2004. Budoucí války podle něj budou kombinací tradičních a netradičních akcí za použití regulérních nebo i neregulérních jednotek. Posledním pojmem je „*Unrestricted warfare,*“ přičemž stejnojmennou knihu vydali dva čínští důstojníci, Qiao Liang a Wang Xiangsui, v roce 1999. Autoři v ní tvrdí, že se moderní válka již neomezuje na tradiční vojenské prostředky, ale zahrnuje škálu nekonvenčních metod, finanční války, kybernetických a teroristických útoků, spolu se zapojením médií a propagandy (Hoffman, 2007; Sandor 2019).

1.2.1 Západní definice konceptu

První definici nabídl přímo Frank Hoffman ve své práci *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars,*“ z roku 2007. Zde definici představuje následovně: „*Hybridní války zahrnují různé formy válek v podobě synergického spojení konvenčních nástrojů, neregulérních taktik a formací, teroristických čimů, které mohou zahrnovat i nediskriminační násilí, nátlak,*

a kriminální zmatek“ (Hoffman, 2007: 14). Další západní autoři definují hybridní válčení pomocí podobných znaků například jako Major Timothy McCulloh a major Richard B. Johnson v knize *„Hybrid Warfare“* (2013). Zde představují definici hybridní války jako *„typ války, kdy jeden z bojujících subjektů zakládá svou strukturu sil na kombinaci všech dostupných zdrojů – konvenčních i nekonvenčních s cílem vytvořit specifické synergické efekty proti konvenčně založenému protivníkovi.“* I v tomto případě zde vidíme podobnosti založené na důrazu působení (kombinace) konvenčních a nekonvenčních prvků. Na konci definice je zmíněn dodatek *„proti konvenčně založenému protivníkovi“* který evokuje myšlenku větší účinnosti hybridní války v případě jejího použití na nepříteli, který se řídí dle tradičních, predikovatelných pravidel (McCulloh & Johnson 2013).

Severoatlantická aliance, jako největší bezpečnostní aliance západního světa, hybridní válku prvně zmiňuje v roce 2010 v doktríně *„Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization“* avšak do širšího vědomí, v rámci Aliance, se pojem dostává po summitu NATO ve Walesu v roce 2014. V roce 2018 poté NATO vypracovává Strategii pro boj s hybridními hrozbami spolu s vytvořením „protihybridních podpůrných týmů.“ Definice hybridní války Severoatlantické aliance vychází z prací F. Hoffmana a sdílí s ním totožné prvky. Definice hybridního válčení (tj. boje, války, hrozeb) dle Severoatlantické aliance zní: *„Hybridní hrozby kombinují vojenské a nevojenské prostředky, včetně dezinformací, kybernetických útoků, ekonomického nátlaku, nasazení nepravidelných a pravidelných sil, kriminálních prvků nebo jejich kombinaci, za účelem dosažení vzájemně výhodných efektů. Hybridní metody jsou používány ke stírání hranic mezi válkou a mírem a snaží se zasít pochybnosti do myslí cílových skupin obyvatelstva. Jejich cílem je poté destabilizovat a podkopat společnost* (NATO, 2023).

Koncept hybridní války je však kritizován řadou akademiků. Kritici argumentují, že Hoffman pouze rozvedl koncept moderní války a že takzvanou hybridní válku lze považovat pouze za neúspěšný pokus o její konceptualizaci. Ke konceptu hybridní války je kritická i velká část bezpečnostních expertů, mezi nimi i představitelé Severoatlantické aliance, kteří byli tázáni na téma hybridní války ve studii Murata Caliskana a Michele Liégeois (2020). Ti ve své studii rozvíjejí názor, že široká definice hybridní války vybízí média používat tento název jako nálepku pro přitáhnout pozornosti veřejnosti. Přední výhradou studie zůstává její možné označení prakticky jakékoliv nepřátelské aktivity. Kvůli šířce definice konceptu je také pro členské státy NATO těžké vybudovat odpovídající obrannou strategii vůči těmto hrozbám, a proto tento fakt znemožňuje vnímat hybridní válku, jako použitelný analytický nástroj

(Caliskan, Liégeois, 2020). Dalším kritizovaným aspektem je označení hybridní války jako „nové formy válčení.“ Podle mnoha expertů hybridní válka není zdaleka nový pojem a velká část se shoduje, že zde byla tak dlouho, jako válčení samotné. Každá válka napříč historií obsahovala prvky hybridní války, kdy státy vždy usilovaly všemi možnými prostředky k naplnění svých cílů. Podle některých expertů NATO, kteří se ke konceptu ve zmíněné studii vyjadřují, se jedná pouze o pojem, jehož zavedení akorát formálně zastřešilo hrozby, kterým se i přesto Aliance věnovala. Mnoho z dotázaných respondentů také souhlasilo s tím, že hybridní válku lze chápat jako to, co obecně vnímáme pod pojmem moderní válka. Nemění to však nic na faktu, že Severoatlantická aliance tyto hrozby označila v roce 2016 jako možný scénář aktivace článku 5 a dále s ním operuje ve většině svých dokumentů (NATO, 2023; Eberle & Daniel, 2021; Caliskan & Liégeois, 2020).

1.3 Hybridní válka z pohledu Ruska

Rusko se ve vnímání hybridní války od pohledu Západu mírně odlišuje. Na základě stejných prvků a principů, jež s sebou přináší hybridní válka, tak vypracovává vlastní koncepty. Zatím co v Hoffmanově pojetí jsou vojenské aktivity doplňovány nevojenskými prvky, ruská „*gybridnaja vojna*“ používá vojenské prostředky naopak jako doplněk k mnohem rozmanitější strategii nevojenských prostředků (Fridman, 2018). Diplomat Jaroslav Kurfürst, který patří mezi nejlepší české experty v oblasti geopolitiky, se tématu hybridní války věnuje ve spojitosti s Ruskem a jeho předchůdci. Ruské pojetí hybridní války komentuje slovy: „*Ruská federace využívá hybridní válku jako sofistikovanou cestu k narušení vnitřního řádu společnosti. Jako hlavní bojiště vnímá zejména informační prostor, ve kterém útočí na slabiny systému.*“ (Kurfürst, 2018a). Na jiném místě Kurfürst komentuje ruský postoj k hybridní válce následovně: „*Metody s rysy hybridní války již využívalo carské Rusko, které chtělo využít nesvárů i rozporů mezi národy a rozložit zevnitř sousední impéria. Rozkvět konceptu hybridní války pak nastal v éře sovětského Ruska, které pomocí propagandy a s využitím zpravodajské služby zasahovalo do dění v jiných zemích.*“ (Kurfürst, 2018b). Následně autor zmiňuje oživení tohoto stylu boje v souvislosti s projevem generála Gerasimova v roce 2013 a následnou anexí Krymského poloostrova o rok později.

Mezi širokou veřejnost se východní pojetí hybridní války rozšířilo právě díky ruskému generálovi a náčelníkovi generálního štábu Valeriji Vasiljeviči Gerasimovi. Rozhovor, ve kterém hovoří o tématu hybridní války, vyšel pod názvem „*The Value of Science in Prediction*“ v ruském vojenském časopisu *Военно-промышленный курьер* (Vojensko průmyslový kurýr)

27. února 2013. Právě po Gerasimovi je pojmenována doktrína ruského vojenského směřování „nové éry,“ která paradoxně není ideou ani tak Gerasimovova, jako západních novinářů a akademiků, kteří jej následně komentovali.

1.3.1 Tzv. Gerasimova doktrína

V projevu pro Vojensko-průmyslový kurýr se Gerasimov nepřímo dotýká tématu hybridní války, když komentuje postoj Kremlu k událostem Arabského jara (2011) a tzv. barevných revolucích bývalých sovětských republik. Gerasimov polemizuje nad charakterem budoucích válek a vojenských operací s odkazem na ruské zkušenosti z angažmá v Sýrii, které, jak sám tvrdí „*umožnilo identifikovat novou praktickou oblast...dosažení cílů spojených s ochranou a prosazováním národních zájmů mimo území Ruska – strategii omezených akcí.*“ (Gerasimov, 2013). Valerij Gerasimov pak dále vyzdvihuje použití nových metod a prostředků: „*Konflikty nyní zahrnují využití informačních, politických, ekonomických, kybernetických, humanitárních a dalších nevojenských metod...vojenské síly hrají spíše podpůrnou než podporovanou roli.*“ (Gerasimov, 2013). Z rozhovoru můžeme vyčíst, že role nevojenských prostředků k dosažení cílů vzrostla a v mnoha případech svou efektivitou dokonce předčí sílu konvenčních zbraní. Gerasimov v projevu taktéž hovoří o mizející hranici mezi stavem válečným a mírovým a vytyčuje čtyři hlavní elementy hybridní války: politické, ekonomické, informační a vojenské, kdy v nových konfliktech převažuje právě kombinace těchto prvků s cílem využít jejich jednotlivé silné stránky proti slabým stránkám soupeře. Gerasimov tvrdí, že vlivem hybridní války se může i prosperující stát během pár měsíců transformovat do státu plného chaosu, humanitární krize nebo občanské války (Galeotti 2013; Gerasimov 2013).

Britský novinář a historik Mark Galeotti publikoval komentář k projevu generála Gerasimova na svém blogu „*In Moscow's Shadows*“ v červnu 2014. Článek nazval „*The 'Gerasimov Doctrine' and Russian Non-Linear War,*“ a tímto způsobem z Gerasimových komentářů, nedopatřením vytvořil Gerasimovu doktrínu. Jak sám později přiznal, „doktrínou“ projev nazval kvůli přitažení pozornosti, nikoliv protože by se o doktrínu opravdu jednalo. Po obsazení Krymu v únoru 2014 se zdálo, že se jedná přesně o ten typ války, který Gerasimov popisoval, a tím se pojem „Gerasimova doktrína“ dostal na přední stránky novinových článků. Později, v rozhovoru pro Foreign Policy z roku 2018, Galeotti uvedl, že se jedná o falešnou interpretaci článku na jeho blogu. Tento pojem nikdy neměl označovat „nový“ ruský strategický přístup (Galeotti, 2018). Třebaže je význam termínu „Gerasimova doktrína“ úplně jiný než jeho interpretace médií, jedná se o nedílnou součást pochopení tématu hybridního válčení.

1.3.2 Koncept války nové generace

Analýzu východního chápání významu hybridní války dále zprostředkoval Jānis Bērziņš, přední bezpečnostní expert zabývající se převážně tématem hybridní války. Bērziņš v současnosti působí při lotyšském Center for Security and Strategic Research, které se svým působením zasloužilo o rozšíření povědomí o hybridních hrozbách. Bērziņš pozoruje, že je v ruské strategii moderní války kladen zvláštní důraz na lidskou mysl, kterou Kreml vnímá jako hlavní bojiště. Proto se podle Bērziņše ruské strategické uvažování přeorientovalo zejména na psychologickou a informační válku s cílem přimět vojenské a civilní obyvatelstvo protivníka, aby podporovalo útočníka na úkor vlastní vlády a země (Bērziņš 2014; Fabian, 2019). Své poznatky zakládá převážně na pracích ruských vojenských expertů a zároveň odborníků na informační operace plukovníka Sergeje Čekinova a generálporučíka Sergeje Bogdanova. Jejich články vydávané mezi lety 2010-2017 měly masivní vliv na to, jak západní bezpečnostní analytici chápali ruské vnímání moderní války. V článku z roku 2010, otisknutém na stranách populárního ruského vojenského časopisu *Военная мысль* (Military Thought), vydávaným ministerstvem obrany Ruské federace, probírají budoucí podobu vojenských akcí. Sami mluví o „vojenských opatřeních chránících národní zájmy Ruska,“ které podle autorů budou kombinovat (přímé) symetrické akce s asymetrickými akcemi, které mají za cíl způsobit nepřijatelnou škodu v oblastech nevojenské bezpečnosti. Čekinov a Bogdanov kladou důraz na použití této kombinace s cílem vyhnout se konfrontaci nebo přímého ozbrojeného střetnutí s potenciálním protivníkem. V publikacích z let 2013–14 se podrobně věnují podobě tzv. New Generation Warfare (NGW), která je velice podobná válce popisované Gerasimovem (Thomas, 2020). NGW autoři popisují jako válku s použitím všech dostupných moderních (i autonomních) technologií k získání převahy nad nepřítelem za použití kombinace přímých a nepřímých akcí, tlakem na psychiku nepřítele, jaderné deterence i biologických zbraní.

S odkazem na tyto publikace Bērziņš předkládá souhrn ruského chápání strategie hybridní války, přítomné v konceptu New Generation Warfare. V článku „*Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defence Policy*“ (duben 2014) předkládá analýzu teorie ruských vojenských expertů Čekinova, Bogdanova i Gerasimova dává ji do kontextu bezpečnosti své země – Lotyšska. V závislosti na konceptu války nové generace Bērziņš dále tvrdí, že ruská vojenská strategie na Krymu byla složena ze tří vzájemně propojených úrovní. První část se soustředí na doktrinální unilateralismus neboli tezi, že úspěšné použití síly vyústí v legitimitu jejího užití. Druhou rovinou je právní formalismus, který Rusko využívá k obhajobě svých akcí. V praxi to znamená, že všechny ruské akce byly

podloženy nějakým zákonem, tak, aby akce byly ve výsledku legální. Za třetí se jedná o podporu referenda jako „legitimního“ Ukrajinského kroku k připojení Krymu k federaci.

Na základě myšlenek teoretiků války nové generace Čekinova a Bogdanova, Bērziņš zpracovává souhrn teorie v konceptu osmi fází ruské války nové generace. Znění osmi fází je následující:

1. *Fáze:* Nevojenská asymetrická válka zahrnující informační, ekonomická, diplomatická a psychologická opatření, které mají za cíl vytvořit příhodné politické, ekonomické a vojenské podmínky

2. *Fáze:* Zmatení politického a vojenského vedení cílové země pomocí speciálních koordinovaných operací prováděných skrze média, které zahrnují únik falešných informací, zpráv, rozkazů či směrnic.

3. *Fáze:* Podplácení, vydírání a zavražďování klíčových osob s cílem zamezit jejich zapojení do možných protiakcí či zajistit neplnění jejich služebních povinností.

4. *Fáze:* Vyvolání nespokojenosti a zmatku mezi členy vlády a obyvatelstvem prostřednictvím destabilizující propagandy a podporou protistátní činnosti.

5. *Fáze:* Zahájení akcí, které připraví půdu pro následnou přímou vojenskou intervenci, jakými jsou například vytvoření bezletové zóny, zavedení blokad nebo využívání soukromých vojenských společností v úzké spolupráci s místními polovojenskými skupinami.

6. *Fáze:* Zahájení vojenské akce, které bezprostředně předcházejí rozsáhlé průzkumné a podvrtné misi. Jsou zapojeny všechny druhy, formy, metody a síly, včetně speciálních, radiových, radiotechnických, elektronických jednotek, diplomatických služeb, tajných služeb a průmyslové špionáže

7. *Fáze:* Pokračování ve válečných akcích zahrnujících nepřetržité operace vzdušných sil v kombinaci s dělostřeleckým odstřelováním cílů. Kladen velký důraz na technologickou převahu a masivní informační kampaň. Dochází k zapojení dělostřelectva s dalekým dostřelem, zbraní na bázi nových fyzikálních principů, včetně mikrovlnného záření a nesmrtících biologických zbraní

8. *Fáze:* Zničení zbývajících ohnisek odporu a obsazení klíčových strategických míst. Zapojení vojenských jednotek k získání souřadnic nepřítele a poskytnutí pro jejich následnou likvidaci dělostřelectvem (Čekinov & Bogdanov, 2013; Bērziņš, 2014).

Z konceptu můžeme vypožorovat úplnou absenci vojenské složky v prvních čtyřech fázích NGW. Tyto fáze se soustředí na podlomení státního systému pouze ve formě soft power, skrze ekonomické tlaky, informační válku v čele s propagandou, diplomacii a psychologická opatření. Pátá fáze je fází přípravnou. Agresor se v ní snaží zajistit vše pro následnou vojenskou akci. Vojenská složka je v páté fázi přítomna pouze ve formě podpory místních paramilitantních skupin a soukromých vojenských společností. Poslední tři fáze probíhají již se zapojením vojenské složky v plném rozsahu za použití všech dostupných prostředků.

Bývalý člen US Marine Corps a nynější expert a poradce americké armády v oblasti bezpečnosti Phillip A. Karber ve vnímání války nové generace vychází taktéž z prací ruských teoretiků, zejména poté z Gerasimova. Je důležité zmínit, že se Karber vyhýbá slovnímu spojení „hybridní válka“ k popisu ruských akcí. Jak také sám tvrdí: „*(Hybridní válka) označuje pouze úzkou část mnohem širšího spektra toho, co Rusko samo nazývá ,válkou nové generace‘*“ (Karber, 2015b). V ruské strategii NGW přikládá důraz ještě na několik praktik, které se objevují i na případu obsazení Krymu. Karber vnímá ruskou strategii hybridní války v pěti složkách. První složka je velmi podobná prvním čtyřem fázím výše zmíněného konceptu. Akce zahrnují dosazování agentů, politickou propagandu a další informační operace využívající moderní prostředky k šíření narativů cílících na rozdíly ve společnosti. Pozorujeme také zvyšující se míru korupce a kompromitace místních úředníků. Druhá složka ruské strategie Války nové generace zahrnuje již vojenské operace. Karber v ní zmiňuje obsazování vládních budov, policejních stanic, letišť a vojenských skladů místními separatistickými skupinami, dále pak vyzbrojování a výcvik těchto skupin. Povstalci cílí na vytváření kontrolních stanovišť a kontrolu klíčové infrastruktury za pomoci kybernetických útoků komplikujících komunikaci. Následuje organizování zfalšovaných referend s reprezentací jedné strany a zakládání samozvaných „Lidových republik“ pod správou Ruské federace. Při popisu třetí složky Karber hovoří o pořádání rozsáhlých vojenských cvičení v blízkosti hranic cílového státu, vytváření logistických a výcvikových táborů a přemísťování těžké techniky skrytých pod rouškou těchto cvičení. V cílovém státu jsou na straně povstalců nasazeny dobrovolnické prapory, ty jsou následně podporovány a řízeny z Ruska. Hlavním komponentem čtvrté složky je jaderná deterence. Dochází k předsunutému rozmístění taktických jaderných nosičů, probíhají mezikontinentální manévry námořnictva a agresivní letecké manévry v blízkosti vzdušného prostoru ostatních států. Součástí poslední složky války nové generace je natahování jednání o příměří s cílem získání času pro dodávky zbraní a výcviku povstaleckých jednotek. Využívání

porušování příměří k vykrvácení armády protivníka a bránění ostatním státům v pomoci skrze výhružku z eskalace (Karber, 2015a).

Ruská federace oficiálně zmiňuje prvky hybridní války v několika dokumentech. Jako vůbec první zmiňuje informační a kybernetickou válku ve *Vojenské doktríně Ruské federace* z roku 2010. Jedná se o výzvu orgánům, aby v případě války nasadili informační prostředky, tím se kybernetický prostor stává nedílnou součástí ruské vojenské strategie (Ministerstvo obrany Ruské federace, 2010). Ruská federace oficiálně zmiňuje taktiku hybridní války a její prvky ve *Vojenské doktríně Ruské federace* z roku 2014 ačkoliv termín „hybridní válka“ zde výslovně zmíněný není. Doktrína hovoří o nevojenských prostředcích k dosažení politických a strategických cílů jako o hlavním komponentu moderní války (Ministerstvo obrany Ruské federace, 2014). Z hlavních dokumentů federace se o hybridní válce naposledy zmiňuje *Národní bezpečnostní strategie Ruské federace* z roku 2021. Dokument paradoxně pojednává o hybridní válce jako o hlavní hrozbě pro Ruskou federaci ze západu a apeluje na nutnost zavedení protipatření, ve skutečnosti tím však reflektovali svůj postoj k hybridní válce (Ruská federace, 2021).

1.4 Nástroje a cíle hybridní války

Společným rysem hybridních hrozeb je jejich skrytý charakter, nejasná hierarchie a značná variabilita používaných prvků. Hybridní hrozby mohou být vzájemně kombinované a mohou vytvářet jak vertikální, tak horizontální synergie. Ze základních prvků konceptu, tak jak se na něm shoduje většina akademiků a vojenských expertů, je nejvíce kruciólní použití nevojenských a vojenských prostředků, které mohou působit zvlášt' nebo souběžně s cílem přinutit nepřítele k učinění kroků, které by bez vlivu těchto prostředků neučinil (Hoffman, 2007; Cederberg, 2015).

Dalším důležitým bodem je tvrzení, že minimálně jednu stranu v konfliktu představuje stát, hybridní válku poté volí většinou slabší soupeř, aby vyrovnal disproporční rozdíl ve schopnostech. Toto tvrzení však nemusí být pravidlem, často je hybridní styl boje zvolen z důvodu vyhnutí se přímému konfliktu, obcházení mezinárodního práva nebo možnost poškodit druhou stranu bez přiznání učiněných kroků agrese. Nejzásadnějším bodem konceptu zůstává užití nevojenských prostředků v podobě psychologických operací, propagandy a mediálního tlaku, kriminálních, kybernetických a teroristických aktivit či podporou separatistických skupin. Hybridní válka zasahuje také oblast ekonomickou, kdy útočník vyvíjí na obránce různé formy ekonomického nátlaku jako uvalení sankcí a embarg, cílí na

destabilizaci měny, trhu a bankovníctví. Svými útoky cílí také na energetickou bezpečnost ve formě zastavení dodávek nerostných surovin do klíčových sektorů. Tuto řadu aktivit doplňují akce zpravodajských služeb, jakými jsou špionáž, nábor příznivců, sabotáž, podněcování nepokojů s využitím nejslabších míst společnosti a kontroverzních témat nebo útokem na téma menšin, etnicity či sociálních skupin včetně zastrašování, výhrůžek a vydírání. (NATO, 2023; Cederberg, 2015; Hoffman, 2014; Hoffman, 2007).

S odkazem na Kurfürstův policy paper týkající se hybridních hrozeb Ruska a jejich implikace pro Českou republiku můžeme základní nástroje hybridní války rozdělit do čtyřech skupin. První skupinou jsou kybernetické nástroje, nejčastěji útoky pomocí malware či DDoS, krádež nebo manipulace s daty, paralyzování systémů apod. V posledních letech ruské schopnosti v této oblasti značně vzrostly, a i proto je NATO na summitu ve Walesu v roce 2014 řadí mezi možné útoky vedoucí k aktivaci článku 5. Ekonomické nástroje jsou charakterizované jako odepření zdrojů nebo naopak poskytování zdrojů proxy silám. Do této kategorie řadíme také financování operací skrze loajální oligarchy či státem podporované podniky. Diplomacie dále vytváří nástroje pro hybridní válku pomocí možného krytí konfliktu, legitimizuje narativ útočnicka, snaží se získávat podporu či naopak vzbuzovat nezájem o protiakce. Diplomacie se také snaží o zajištění tzv. „lawfare.“³ Mezi vojenské nástroje poté řadíme zapojení konvenčních sil, které však může být skrýváno a popíráno. Skrytým zůstává také zapojení speciálních jednotek a podpora terorismu. Hojně zapojovány jsou všechny části armády, jednak jako hard power, za druhé jako demonstrace síly a ohrožování obchodních, komunikačních a jiných styků (Kurfürst, 2019).

Spolek Jagello 2000, hlavní český subjekt veřejné diplomacie v oblasti bezpečnostní politiky a členství České republiky v Severoatlantické alianci, vydal v roce 2015 policy paper taktéž věnovaný hybridním hrozbám. Kromě znaků hybridní války věnuje podstatnou část své práce oblasti cílových skupin hybridních útoků. Agresor útočí na všechny věkové skupiny společnosti, dále politické struktury, orgány státní správy, ekonomiku státu, morálku či mysl obyvatelstva a ozbrojených složek státu. Útoky se snaží o porážku nepřítele jinými metodami skrytými v „šedé zóně“ na pomezí míru a války, tak aby se agresor vyhnul přímému konfliktu nebo připravil půdu pro pozdější přímý konflikt. Autoři policy paperu dále zmiňují existenci více úrovní útoků: „*V hybridní válce pozorujeme všechny možné rozměry konfliktu: fyzický,*

³ „lawfare“ = vytváření právních argumentů legitimizujících akce útočnicka

psychologický, kulturní, politický a lidský. Kombinace útoků na jednotlivé úrovně konfliktu potom znásobují sílu útočnicka a zvyšují šance na jeho úspěch“ (Jagello 2000, 2015).

S tím, co víme o systému a fungování hybridní války, můžeme říct, že se jedná o koncept s extrémně širokým záběrem, který může být pro bránící se stranu fundamentálně nebezpečný. Podle výše uvedeného můžeme také usoudit, že tzv. *hybridní válka* je spíše západním pojmem, historicky pramenící ze starších konceptů válečnictví a podstaty války jako takové, hlouběji rozpracovaný podplukovníkem americké námořní pěchoty Frankem G. Hoffmanem a dalšími západními experty (Caliskan; Liégeois, 2020). Tzv. hybridní válka je však často médii mylně interpretována jako nová ruská vojenská strategie nebo doktrína. Ruský pohled na koncept hybridní války je přítomen v kontextu mnohem širšího konceptu New Generation Warfare stojícím na myšlenkách vojenských expertů a generálů Čekinova, Bogdanova a Gerasimova. Mezi klíčové společné znaky všech přístupů patří synergická kombinace vojenských a nevojenských prostředků k dosažení vzájemně výhodného komplexního účinku.

2 *Pasivní část hybridní války na Ukrajině*

Druhá kapitola práce se věnuje analýze hybridní války na případové studii hybridních operací Ruska zaměřených proti Ukrajině v letech 2010–2014. Cílem této kapitoly je analyzovat hybridní válku na Ukrajině od zvolení prezidenta Janukovyče v roce 2010 do protestů tzv. Euromajdanu, které propukly v listopadu 2013, a posoudit, zda a jakým způsobem prvky hybridní války použité na Ukrajině korespondují s konceptem fází války nové generace. K dosažení cíle kapitoly je zvolena výzkumná otázka: *Koresponduje koncept osmi fází války nové generace formulovaný Jānisem Bērziņšem s hybridní válkou vedenou Ruskem na Ukrajině v letech 2010–2014?*

Pro pochopení závislosti hybridní války na předchozím dění se na začátku kapitola krátce věnuje hybridním akcím na Ukrajině před rokem 2010. Hlavní část kapitoly se poté primárně zaměřuje na analýzu hybridní války na Ukrajině v letech 2010–2014. Metodologie výzkumu je založena na chronologické analýze prvků hybridní války s aplikací konceptu fází hybridního konfliktu formulovaným Bērziņšem, který byl představen v předchozí kapitole.

2.1 *Počátek hybridních akcí Ruska na Ukrajině*

Abychom se mohli důkladně věnovat ruské hybridní válce na Ukrajině v časovém rozmezí tématu bakalářské práce, je na místě se alespoň krátce zaměřit na použití hybridních prvků na Ukrajině v období před rokem 2010. Tehdy se do popředí dostaly ruské koncepty silně využívané propagandou i po tomto roce. Intenzita ruských hybridních akcí se výrazně zvyšuje s nástupem nového tisíciletí. Ruský vliv na vnitropolitické události Ukrajiny byl pozorován již v prezidentských volbách roku 2004. Zájem na ovlivnění ukrajinských vnitřních záležitostí byl zjevný v reakci na proevropskou vládu prezidenta Juščenka, kdy Rusko zintenzivnilo své ekonomické nátlakové prostředky. Se změnou politického vedení na Ukrajině v roce 2010 se zvyšuje jak četnost, tak intenzita hybridních akcí (Dyczok, 2005; Newnham 2012).

Prakticky s příchodem roku 1991 se Ruská federace snažila o udržení či rozšíření vlivu nad nově vzniklou Ukrajinou. Ruskému vedení tomu zejména pomáhala cílená propaganda se zavedením konceptů „*Русский мир*“ (Ruský svět) a „*Новороссия*“ (Novorusko). Obecnou formulací Ruského světa se rozumí „*široké mezinárodní společenství, jehož členy spojuje pocit příslušnosti k ruské kultuře, užívání ruského jazyka a dále oddanost ruským civilizačním hodnotám*“ (Budraitkis, 2022). S příchodem nového tisíciletí vznikaly projekty Nadace Ruskij mir, zřízená pro ochranu a podporu rusky mluvících obyvatel jiných států a Institut pro

demokracii a spolupráci s baterií konzervativních expertů zobrazujících Rusko jako ochránce evropských hodnot. K šíření propagandy také výrazně pomohl zpravodajský kanál Russia Today, který se zaměřuje na šíření „alternativního zpravodajství,“ čímž diskredituje západní média a zprostředkovává posluchačům aktuální dění interpretované Kremlem (Taylor, 2014; Budraitskis, 2022).

Kromě Kremelské administrativy se o šíření propagandy též zasloužila i ruská pravoslavná církev. Ta prezentovala pravoslavné vyznání jako součást Ruského světa a apelovala tak na okolní slovanské národy. Dalším konceptem objevujícím se v propagandě Kremlu je „*Novorosia*.“ – Novorusko. Koncept historicky označuje oblasti území Jižní a Východní Ukrajiny, Besarábie a některých přiléhajících částí Ruska. Vysocí ruští představitelé tak aktivně využívají historický kontext k legitimizaci válečných operací. Ačkoliv ukrajinské oblasti, spadající do geografického rámce Novoruska, jsou kvůli jejich historickému významu pro Rusko interpretované jako „po právu náležící ruskému lidu,“ z práce německých expertů v oblasti politické ekonomie Ricarda Giucciho a Roberta Kirchnera se dočítáme hlavně o velkém ekonomickém významu těchto oblastí. Východní Ukrajina představuje značnou část ukrajinské ekonomiky. Jen Doněcký a Luhanský region před rokem 2014 představovaly čtvrtinu průmyslové výroby Ukrajiny a čtvrtinový byl i podíl obou regionů v exportu (Taylor, 2014; Kirchner, R., Giucci, R. 2014). Tyto informace rovněž přispívají k podezření, že zmíněné koncepty slouží k rozšíření ruského vlivu nad oblastmi nikoliv z vlasteneckého, nýbrž z egoistického hlediska.

V knize, „*The World Hybrid War: Ukrainian Forefront*,“ kterou napsal špičkový ukrajinský expert v oblasti bezpečnosti státu Volodymyr P. Horbulin, dříve zaměstnaný také jako tajemník Národní rady bezpečnosti a obrany Ukrajiny, a bývalý ředitel Institutu národní bezpečnosti, nám poskytuje unikátní pohled na vývoj hybridní války na Ukrajině. Na základě Horbulinových slov v publikaci zjišťujeme, že dynamika ruského vměšování do vnitřní politiky Ukrajiny o to více zrychlila s příchodem Vladimira Putina, který se při prezidentských volbách na Ukrajině v roce 2004 otevřeně postavil na stranu Viktora Janukovyče proti jeho oponentu Viktoru Juščenkovi. Putin skrze ruské oligarchy výrazně pomohl Janukovičově kampani štědrými finančními prostředky. Nečinné nezůstaly ani ruské televizní stanice, a to zejména ve východních oblastech s početnou menšinou rusky mluvících obyvatel. Rok 2004 je rovněž rokem prvních kroků k vytvoření separatistických republik. Představitelé organizací za odtržení se snažili o vytvoření tzv. „Jihovýchodní federativní republiky.“ Vznikaly také první kroky ruských tajných služeb v podporování anti-ukrajinských a kriminálních organizací, jakými byly

například paramilitární organizace Oplot nebo skupiny ruských Kozáků. (BBC, 2014; Fedorov, 2016; National Defense University of Ukraine 2017, Horbulin, 2017).

Do hybridní války byly v roce 2004 také zapojeny ruské tajné služby, u kterých se věří, že na Juščenka pomohly spáchat atentát ve formě otravy dioxinem. Kolem samotné otravy koluje značná kontroverze a nikdo s určitostí nemůže říct, kdo přesně kandidáta na prezidenta otrávil (Burns, 2018). O dva měsíce později, v listopadu 2004, byla zjištěna manipulace s volebními výsledky. To vedlo k tzv. Oranžové revoluci, při které se lidé dovolávali opakování voleb pod mezinárodním dohledem. V opakovaných volbách zvítězil Juščenko, který občanům Ukrajiny přislíbil přiblížení se k Evropě skrze omezení korupce, nastavením evropských hodnot a s návrhem možného vstupu do struktur NATO (Danylyuk, 2016). Přiklonění k Západu v zahraniční politice Ukrajiny bylo hlavním důvodem pro zesílení ruské hybridní války. Ukrajina čelila v letech 2006 a 2009 politicky motivovaným přerušováním dodávek plynu od ruské společnosti Gazprom. Pozastavování dodávek plynu a navyšování jeho ceny,⁴ spolu se světovou hospodářskou krizí v roce 2008, způsobovalo Juščenkovi mnoho problémů na domácí půdě, a tím se Rusku dařilo zobrazit Juščenka jako neschopného ve funkci prezidenta. V roce 2010 byla procenta Juščenkovy popularity na historickém minimu a nejslibnějším kandidátem se stal Viktor Janukovyč (Newnham, 2012; Mankoff 2022). Rusko úspěšně využilo prvky hybridní války k manipulaci vnitřní politiky Ukrajiny, a díky zkušenostem z války v Gruzii, kde hybridní válka představovala součást ruské vojenské praxe, je vyhodnotilo jako efektivní nadále na Ukrajině uplatňovat. Dynamika ruské hybridní války se o to více zrychlila, zejména během následujících prezidentských voleb v roce 2010 (Sandor, 2019).

2.2 *Pasivní část hybridní války na Ukrajině: První až pátá fáze konceptu války nové generace*

Jānis Bērziņš po analýze prací ruských vojenských expertů Čekinova a Bogdanova, formuluje teorii osmi fází konceptu války nové generace, jež zahrnuje i koncept hybridní války. Tato práce se nyní zaměří na analýzu ruské hybridní války na Ukrajině v souvislosti s fázemi představených Bērziņšem a identifikuje do jaké míry jednotlivé fáze korespondují s hybridními akcemi Ruské federace. Období let 2010–2013 autor bakalářské práce nazývá „pasivní částí“ ruské hybridní války z důvodu absence přímé vojenské složky. Takto definovanou podmínku pasivní části zahrnuje prvních pět fází.

⁴ z 50\$/1000 m³ za předchozího prezidenta Kučmy na 160\$/1000 m³ za V. Juščenka (Newnham, 2012)

První fáze NGW hovoří o synergickém zapojení všech dostupných prostředků k oslabení státu a cílových skupin obyvatelstva skrze informační, ekonomická, diplomatická a psychologická opatření. Ty mají za cíl vytvořit příhodné politické, ekonomické a vojenské podmínky. Druhá fáze hybridní války zahrnuje cílené snahy o zmatení politického a vojenského vedení země prostřednictvím speciálních koordinovaných operací prováděných skrze masmédiá. Třetí fáze obsahuje různé formy korupce a zastrašování prominentních osob s cílem zdiskreditovat jejich funkci. Ve čtvrté fázi se agresor snaží vyvolání o nespokojenosti a chaosu mezi členy vlády a obyvatelstvem prostřednictvím destabilizující propagandy a podporou podvratných činností. Práce Philipa Karbera nám slouží jako doplnění a sekundární pohled na výše zmíněné fáze. Z jeho rozdělení války nové generace na pět složek se s pasivní částí ruské hybridní války na Ukrajině ztotožňuje pouze první. Autor v ní zmiňuje šíření politické propagandy, dosazování agentů do všech klíčových sektorů státu, spolu se zvyšující se mírou korupce a kompromitace místních úředníků (Bērziņš, 2014; Karber, 2015a).

2.2.1 Zesílení hybridní války na Ukrajině

Rusko se nadále snažilo naklonit stávající situaci na svou stranu, rozdělováním ukrajinské populace. Postupně narůstající tlak na Ukrajinu, aby přizpůsobila svou vnitřní i zahraniční politiku ruským zájmům, vyvrcholil v období prezidentských voleb v roce 2010, kdy došlo k manipulaci s volebními výsledky. Kreml v těchto volbách viděl další příležitost k posílení svého vlivu v Ukrajině a k prosazování svých zájmů na úkor suverenity Ukrajiny (Fedorov, 2016). Horbulin se zmiňuje o tom, že již před volbami se objevily hlasy upozorňující na možnou manipulaci s volebními výsledky a situaci ohledně voleb samotných. Kromě diplomatické podpory Ruska, Janukovyčova kampaň obdržela obrovskou finanční injekci. Velkou část finančních prostředků pro kampaň, podobně jako v roce 2004, poskytl koncern Gazprom. Ostatní finance byly získány od dalších ruských firem a oligarchů s těsnými vazbami na Vladimira Putina. Tyto finanční prostředky byly přijímány prostřednictvím neziskové organizace Fond Viktor Janukovyč, který byl založen speciálně pro tento účel. Ačkoliv ukrajinské zákony v roce 2010 umožňovali použít příspěvky z jiného státu, jejich výše enormně přesáhla horní, dvoumilionovou hranici financí pro prezidentskou kampaň stanovenou zákonem. Kontroverze ohledně validity výsledků se o to zvětšila po vyhlášení Janukovyčova vítězství (Kuzio, 2011, Horbulin 2014).

Vláda Viktora Janukovyče může být charakterizována nakloněním Ukrajiny směrem k Východu se snahami získat výhody Západu. Jedním z nejdůležitějších mezníků jeho vlády byla snaha o dosažení asociační dohody volného obchodu s Evropskou Unií, která měla zajistit

posílení vztahu s Evropskou unií a otevřít obchodních a hospodářské příležitosti (Gorchinskaya, 2020). Od roku 2010 na Ukrajině probíhalo rozsáhlé uplácení a korupce státních úředníků a zaměstnanců.⁵ Současně probíhalo dosazování lidí loajálních Kremlu do vysokých pozic ve vládě, bankovníctví a obranném sektoru. Tato opatření postupně přeorientovala ukrajinskou zahraniční politiku směrem k Rusku a připravila půdu pro budoucí vojenské akce (Horbulin, 2014). Korupce a dosazování agentů či loajálních lidí na vysoké posty je přímou součástí třetí fáze, neznamena to však, že tato fáze přišla v jako první v pořadí. Výše zmíněné změny na vysokých postech v ukrajinských institucích můžeme považovat také za součást předchozích dvou fází. Jedná se totiž souběžně i o zavedení opatření, které pomohlo Rusku zejména v pozdějších vojenských fázích, jak také Běrziņš zmiňuje v první fázi. Druhá fáze zahrnuje únik falešných informací, zpráv, rozkazů či směrnic, které mohou šířit právě lidé dosazení Kremlu. První tři fáze se tak vzájemně prolínají a ovlivňují, nemůžeme ani tvrdit, že by selhání jedné nutně znamenal i neúspěch v ostatních (Čekinov & Bogdanov 2013, Běrziņš 2014).

Hybridní válka zasáhla i oblast propagace a podvratné činnosti, jež jsou přímou součástí čtvrté fáze. Během své kampaně totiž Viktor Janukovyč slíbil, že v případě zvolení učiní ruský jazyk oficiálním jazykem, tedy na stejnou úroveň jako ukrajinštinu (Mankoff, 2022). To by znamenalo obrovský nárůst vlivu Ruska na celé Ukrajině, nejen v oblastech z vysokou mírou rusky mluvících občanů. Toto kontroverzní prohlášení vyvolalo otázky ohledně možné ztráty suverenity, a tak bylo ze slibu po sléze upuštěno. Jazyková stránka hybridní války v souvislosti s propagandou je nesmírně důležitá z následujících důvodů. Před rokem 2014 byla na Ukrajině přítomna velmi početná menšina etnicky ruských nebo rusky mluvících obyvatel. S odkazem na report Státního statistického úřadu Ukrajiny Sčítání lidu z roku 2001 (aktuálnější data z let před anexí z oficiálních zdrojů nejsou k dohledání) bylo rozložení etnických skupin následovné: 77,8 % tvořili Ukrajinci a 17,3 % Rusové. Jazykově jsou procenta na velmi podobné úrovni: 67,5 % uvedlo jako svůj primární jazyk ukrajinštinu a 29,6 % obyvatel uvedlo jazyk ruský. Data jsou nabývají na důležitosti, když geograficky postupujeme Ukrajinou směrem k východu. Rusové na Krymu tvořili 58,5% většinu již před obsazením Krymu. Procento ruských obyvatel v autonomních republikách se pohybovalo okolo 38 %. Na Krymu a v autonomních oblastech ruský jazyk, jako jeden z jazyků, uvedlo 75 % obyvatel. (Державний комітет статистики України, 2001; Mankoff, 2022). Ruská propaganda díky tomu měla velmi velkou účinnost na celé Ukrajině, zejména však ve východních oblastech a na Krymu. Tato skutečnost měla později

⁵ Podle západních analytiků vzrostla míra korupce v roce 2010 až na 14 % HDP (Lebedev, A., 2015).

významný vliv na průběh referenda o odtržení Krymu od Ukrajiny a konání referend v separatistických oblastech.

Během období let 2010–2013 Rusko poprvé vyzkoušelo své kybernetické schopnosti k rozšíření vlivu nad Ukrajinou. Velkou zásluhu na tom měla ruská sociální síť VKontakte, na jejíž platformě vznikla řada skupin podporujících Janukovyče, ale šířilo se zde také množství prvků negativní kampaně vůči jeho oponentům. Přímou při volbách 2010 byly provedeny kybernetické útoky na Centrální volební komisi a její software a v témže roce byl nalezen škodlivý malware Uroboros na vládních počítačích (Dvorsky, 2014). Tento systém patří mezi nejvíce sofistikované a nebezpečné softwary útočící zejména na data velkých firem či vlád. Od roku 2010 bylo na Ukrajině nahlášeno 36 útoků tohoto typu z celkových 56 na celém světě. Další velké útoky proběhly v roce 2012 na weby Ministerstva obrany a Parlamentu Ukrajiny. Následující rok čelilo útoku Ministerstvo zahraničních věcí a mediální společnost TRK, jež vlastní ukrajinský miliardář Ihor Kolomojskij, který ve volbách 2010 podporoval kampaň Janukovyčova oponenta Viktora Juščenka. Všechny tyto útoky byly s největší pravděpodobností provedeny ruskými hackery za použití malwarů BlackEnergy⁶ a Havex. Další silně používanou formou kybernetického útoku byl útok pomocí phishingových emailů, otevřeném například na zmíněném Ministerstvu obrany v roce 2012 (Sandor, 2019; Dvorsky, 2014). Kybernetické útoky jsou speciální formou informační války, o které se také zmiňují Čekinov a Bogdanov, a jsou tedy rovněž součástí Běrziňšovy první fáze. Běrziňš však konkrétně kybernetický prostor nijak více nevyzdvihuje a v jeho fázích zůstává spíše v postranní. Ve své podstatě však kybernetické útoky splňují úkoly přípravy podmínek pro následné akce, matení vedení cílové země a rozšiřování zmatku mezi obyvatelstvem, tudíž jsou v pasivních fázích hybridní války přítomné a souběžně doplňují ostatní hybridní akce. O kybernetických útocích se více zmiňuje Karber, ale to až v druhé složce NGW, která již zahrnuje i vojenskou složku (Běrziňš, 2014; Karber, 2015a).

Na Ukrajině probíhalo také podlamování úřadu bezpečnostních složek a demoralizace jejich členů. To jsou akce hybridní války mimo jiné obsažené v třetí fázi, která je doplněná ještě o zastrasování a vydírání zmíněných osob s cílem jejich diskreditace, manipulace či zajištění neplnění jejich pracovních povinností. Z Horbulinova textu můžeme vyčíst, že, v armádě a bezpečnostních složkách Ukrajiny se ve velkém množství zaměstnávali Ukrajinci ruské menšiny, mluvící rusky nebo s vazbami na ruskou menšinu a nahrazovali členy složek, kteří se

⁶ Použitý také při útoku na energetickou firmu Prykarpattyaoblenergo v roce 2015 při kterém došlo k odpojení od sítě až 80 000 domácností (Pakharenko, 2015)

názorově nepodíleli na podpoře Ruska (Horbulin, 2017). Docházelo dokonce k pokusům o infiltraci ruských tajných služeb do bezpečnostního sektoru. Například v roce 2010 byli zadrženi dva důstojníci ukrajinské tajné služby SBU, kteří prováděli výzvědnou činnost stavu ukrajinských ozbrojených sil pro ruskou GRU. Podobné pokusy se konaly i v letech 2012 a 2013, tentokrát se jednalo o zadržení agentů ruské FSB, jejichž cílem byla infiltrace do ukrajinských složek. Zprávy naznačují, že se Rusko snažilo získat informace o připravenosti ukrajinských bezpečnostních složek a získat tím informace pro své následující operace (Horbulin, 2017). Důraz na bezpečnostní stránku kontroly Ukrajiny je vidět i na následujícím příkladu. Na začátku svého volebního období podepsal Janukovyč s prezidentem Medveděvem kontroverzní Charkovskou dohodu. Tento pakt prodloužil Rusku pronájem vojenské základny v Sevastopolu o 25 let do roku 2042 s možností jejího opětovného prodloužení. Tato dohoda zapříčinila bezprostřední působení ruských ozbrojených složek na území Ukrajiny, což mělo velký vliv na budoucí vývoj, jelikož základna později fungovala jako operační středisko pro provádění rozvratných operací cílených na Ukrajinu (Newnham, 2012; Horbulin 2017).

S bezpečnostní stránkou Charkovské dohody se pojí i ekonomická stránka. Pár dnů po podpisu odměnila Moskva Janukovyče 30% slevou na ruský plyn po dobu 10 let⁷ (Newnham 2012). Tento fakt přímo kopíruje klasickou teorii ekonomických sankcí – pokud stát přistoupí na podmínky, sankce se proměňuje na odměnu za zlepšené „chování“ státu, a tím ho ekonomicky svazuje (Roberts, 2022). V oblasti ekonomiky Rusko na Ukrajinu útočilo i méně agresivní cestou. Například navyšováním ruského kapitálu v ukrajinské ekonomice skrze investice, čímž se ekonomika Ukrajiny stávala nepřímo závislou na té Ruské. Dále například vyzdvihováním a propagací výhod, které by Ukrajina získala po vstoupení do ruských ekonomických struktur (Rusnáková, 2017). Ekonomický prvek hybridní války se začal více projevovat v roce 2012, kdy postupně docházelo ke snižování podílu obchodu mezi těmito dvěma státy. Velkou zásluhu na tom nesl vliv tzv. „cheese“ a „meat wars,“ při kterých Rusko zakázalo import některých ukrajinských potravin skrze organizaci dohlížející na kvalitu potravin a práva konzumentů – Rospotrebnadzor. Tato společnost byla těsně před zavedením zmíněných omezení přesunuta ze správy Ministerstva zdraví přímo pod správu Ruské vlády, které se od té chvíle zodpovídala (Newnham, 2012, Horbulin, 2017). Využívání ekonomických prvků se zdá být na Ukrajině jednou z nejstěžejnějších částí ruské hybridní války. Běrzinš zmiňuje zapojení této formy útoku v první fázi, která obsahuje užití ekonomických opatření. Poté se k ekonomické stránce NGW vrací až v páté fázi, kdy hovoří o zavedení blokády, jako

⁷ Ukrajina touto smlouvou s Ruskem tak ušetřila okolo 40 miliard USD (Newnham, 2012)

o akcích, které připraví půdu pro následnou přímou vojenskou operaci. Zavedení blokad jako omezení či zamezení toku některých produktů, je jedinou konkrétní zmínkou o ekonomických operacích hybridní války. Běrziņš dále nediskutuje jiné formy ekonomického nátlaku, které pozorujeme, jako například zmíněná forma benefitů (30% slevou na ruský plyn po dobu 10 let po podpisu Charkovské dohody) nebo umělé navyšování ruského kapitálu v ukrajinské ekonomice, čímž stát poškozovala do budoucna (Běrziņš, 2014).

2.3 Eskalace hybridních akcí Ruska na Ukrajině

Vztahy mezi Ukrajinou a Ruskou vládou se výrazně zhoršily po vyjádření Janukovyče ohledně ochoty uzavřít asociační smlouvu s Evropskou unií. Na protest tomuto rozhodnutí se Ruská federace rozhodla pro zavedení agresivnějších ekonomických opatření proti Ukrajině, zejména pak jejímu exportu. Ekonomické akce, které řadíme do akcí hybridní války, měly za cíl oslabit ochotu ukrajinské vlády přistoupit k dohodě s EU skrze rozdmýchávání obav ze zhoršení ekonomické situace (Fedorov, 2016).

Ruská propaganda se soustředila na demoralizaci občanů a rozdmýchání obav pomocí šíření narativu, že výhody asociační dohody s EU nevyváží problémy s Ruskem, které by uzavřením dohody vznikly. Vydírání ekonomickými sankcemi doplnily ruský cíl, kterým bylo navázat na předchozí hybridní akce, oslabit ekonomiku Ukrajiny, a tím si vybudovat snadnější cestu k následné invazi na Krym (Зеркало Недели. Украина, 2013a). Eskalace, zintenzivnění hybridních akcí, které mají za cíl oslabit cílovou zemi, před následnou vojenskou složkou hybridní války můžeme považovat za počátek Běrziņšovy páté fáze. Od léta 2013 se hybridní válka stává daleko dynamičtější a tvrdší, zejména pak v oblasti ekonomiky a informační války v čele s propagandou. Všechny již započaté hybridní akce se v následujícím půl roce, až do událostí Euromajdanu, ještě více prohlubují a nabírají na intenzitě (Běrziņš, 2014).

2.3.1 Cesta k Euromajdanu

Obavy z možného úspěchu Ukrajiny v překonání dosavadních opatření, a utužení vztahu EU – Ukrajina, dohnaly Putinovu administrativu k nastolení tvrdšího postupu hlavně v oblasti ekonomiky skrze sankce a cílenou propagandu prohlubující obavy ze zhoršení ekonomické situace v případě dokončení asociační dohody. V srpnu 2013, v závislosti na tento nátlak, vydalo Ukrajinské nakladatelství *Зеркало Недели* (*Mirror weekly*) deseti stránkový dokument, který nabízí komplexní postup pro udržení Ukrajiny od podpisu smlouvy s EU a následné přistoupení do ruských ekonomických struktur, což by podle autorů byla nejlepší možnost na záchranu těžké ekonomické situace Ukrajiny. Článek taktéž sdílí oficiální ruský názor, že by

asociační dohoda Ukrajinské situaci ještě více přitížila, a proto je třeba jí zabránit. Autoři článku dále tvrdí, že jeho znění bylo úspěšně přijato Moskvou jako strategie, ačkoliv to Putin později odmítl (Зеркало Недели. Украина, 2013a).

Horbulin, v publikaci „*The World Hybrid War: Ukrainian Forefront*,“ poskytuje informace i o předchozích červnových akcích, které vedly ke zpřísnění cel a kontrol dodávek zboží na hranicích, v červenci pak dokonce došlo k pozastavení importu vybraných potravinářských produktů. Horbulin uvádí, že bylo častou praxí i nepouštění některých nákladních aut na základě banálních smyšlených překážek, což přivodilo ukrajinským firmám mnoho logistických problémů i finanční újmu. Firmy poté požadovaly řešení situace po ukrajinské vládě, a tím byla pod ještě větším tlakem. Realizace plánu tvrdších ekonomických prvků hybridní války proběhl v polovině srpna 2013, kdy Rusko uvaluje embargo na většinu produktů ukrajinského exportu s cílem zabránit podpisu asociační dohody s EU a následného začlenění Ukrajiny do celní unie s Ruskem. Moskva souběžně pokračovala ve varováních o eskalaci situace s celními podmínkami, pokud bude Ukrajina dále jednat o dohodě s EU (Зеркало Недели. Украина, 2013b; Horbulin, 2017). Za pár dní se tato „obchodní válka“ uklidnila, přesto však přísná celní opatření platila nadále. To Ukrajině nepřestávalo způsobovat finanční ztráty, administrativní a logistické komplikace a vytěžovat složky správních orgánů. Během celého roku 2013 tudíž Ukrajina pocítovala velký pokles HDP. Mezi nejpostiženější sektory patřil stavební, chemický a metalurgický průmysl, které náleží mezi signifikantní sektory ukrajinského exportu (Gonchar & Chubyk & Ishchuk, 2014).

Ruské ekonomické sankce uvalené na Ukrajinu byly účinné v otázce finanční a v otázce psychologické, tedy vyvinutí tlaku na ukrajinskou vládu. Z jiného pohledu byly však zcela kontraproduktivní. Omezením Ruského importu z Ukrajiny byla část ukrajinského exportu nucena přeorientovat se na export do EU, a tím se vztahy těchto dvou zemí ještě více utužily. Tato skutečnost i přesto finančně nevyvážila ztráty z omezeného obchodu s Ruskem, který se v letních měsících snížil o 54 %. V prosinci 2013 Rusko ustupuje z tvrdého přístupu proti Ukrajině a ekonomicky pomáhá Janukovyčově vládě v udržení u moci. Moskva přichází k Ukrajině s nabídkou bailoutu v hodnotě 15 milionů USD a také s obrovskou slevou na cenu plynu, která byla sražena o jednu třetinu (Iwański, 2014; Gonchar & Chubyk & Ishchuk, 2014; Cordesman & Hwang, 2020). Děje se tak v důsledku masových protestů ukrajinského lidu proti Janukovyčově vládě, známých pod názvem Euromajdan. Na základě těchto znalostí můžeme diskutovat vznik a vliv možných obav Ruska ohledně přehnaného nasazení svých hybridních ambicí. Zdá se, že v této situaci existuje dvojí dynamika. Na jednu stranu Rusko mohlo mít

obavy, že udržení ekonomického náporu na Ukrajinu by mohlo mít v celkovém cíli negativní výsledky. Těmi myslíme možné svržení Janušenkovy vlády, přilnutí Ukrajiny více k EU a poskytnutí motivace k dokončení asociační dohody. Na stranu druhou se mohlo jednat o pokračování hybridní války formou uplácení obyvatelstva skrze finanční dotace a benefity. S tím se poté pojilo zlepšení ekonomické situace, čímž Moskva poukázala na důležitost a výhody partnerského vztahu s Ruskem.

2.3.2 Protesty Euromajdanu: vstup do páté fáze

V listopadu 2013 prezident Janukovyč pod tlakem Moskvy odmítl podpis partnerské dohody s Evropskou Unií, čímž se spouští masové protesty po celé Ukrajině mířící proti Janukovyčově politice. Násilné potlačování protestů vedlo k návratu k Ústavě z roku 2004 a postupnému vyhlášení nezávislosti správ jednotlivých oblastí nad Vládou Ukrajiny. Situace na Ukrajině se rychle zhoršovala, a v noci na 21. února 2014 nakonec vedla k odchodu prezidenta a některých vysokých vládních činitelů za pomoci ruské tajné služby do Ruska. Ve stejném měsíci se proruské politické strany snažily získat kontrolu nad vládou v několika oblastech, včetně Krymu, Oděské, Charkovské, Doněcké a Luhanské oblasti. Pomocí financí z Ruska dotovaly akce speciálních jednotek Berkut⁸, působících proti demonstrantům nebo organizací s majdanovou činností (Šír, 2017). Zde pozorujeme pomalý přechod hybridní války do její aktivní fáze, tedy fáze zapojení vojenské složky, která doplňuje nevojenské akce. Ačkoliv jsou tyto jednotky ozbrojené, stále se nejedná o zapojení všech dostupných vojenských prostředků útočící strany ve stylu vojenské operace, jak je popsána v šesté fázi, ale spíše o materiální podporu militantních, soukromých nebo loajálních vojenských složek cílového státu. Považujeme tedy období těchto akcí, za období páté – přípravné fáze (Bērziņš, 2014; NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2015).

Slova amerického diplomata Henryho Kissingera, která v roce 2014 zazněla v článku pro Washington Post: „*To Russia, Ukraine can never be just a foreign country*,“ (Kissinger, 2014) přesně vystihují ruský postoj k situaci na Ukrajině po odchodu Janukovyče. Ruští političtí představitelé se nesmířili s myšlenkou ukrajinské vnitřní politiky nezávislé na Rusku, proto se také nesmířili se ztrátou kontroly nad vnitropolitickými událostmi a nevzdalo boj o její znovuzískání. S příchodem Euromajdanu, přichází ještě větší zostření informační války s cílem zdiskreditovat novou vládu a probíhající revoluci. V médiích se rozšiřovala označení jako „fašistická“ a „nacistická“ (Reisinger, & Golts, 2014). Útoků proti protestům se také účastnily

⁸ Berkut = speciální pořádkové jednotky ministerstva vnitra Ukrajiny (1992-2014) také působící jako tajná policie (Šír, 2017)

skupiny v kybernetické sféře. Mezi nejvýznamnější patří zapojení skupin CyberBerkut, z řad ukrajinských skupin loajálních Rusku, dále pak ruských hackerských skupin přímo napojených na GRU: SandWorm, Fancy Bear a Cozy Bear (Pakharenko, 2015). Kybernetické útoky začaly na začátku prosince 2013 a soustředily se na shazování opozičních sítí a vysílání pomocí malwarových útoků. Silně zapojená byla také média a sociální sítě, a to nejen v přímé rovině šíření dezinformací, souběžně také probíhalo rozsáhlé skupování ukrajinských médií ruskou stranou. Všechny tyto akce probíhaly s cílem demoralizovat Ukrajinskou společnost a vzbudit patriotismus u ruské menšiny skrze šíření dezinformací, zatajování důležitých informací, zjednodušování faktů nebo používání nejasných termínů. Jednou z nejvíce zajímavých a rozšířených složek ruské informační války bylo zapojení tzv. „trollích farem“ a „trollbotů.“⁹ Tyto entity působí na sociálních sítích a fórech s cílem šířit nepravdivé informace, provokovat a způsobovat zmatek mezi uživateli. Od jara 2014 probíhalo aktivní zapojování placených profesionálních trollů do šíření propagandy skrze sociální sítě (Pakharenko, 2015; Giles, 2016; Rusnáková, 2017). Jak výzkum NATO StratCom COE ukazuje, na šíření ruské propagandy se výrazně podílela ruská státní média vysílající i na Krymu a východní Ukrajině. Zejména se jednalo o TV kanály Chanel One a Russia1, zapojil se také kanál NTV vlastněný koncernem Gazprom. Dále pozorujeme nárůst významu sociální sítě VKontakte a působení internetových trollů na sociálních sítích Facebook a Twitter, čímž si Rusko zajistilo monopol na systematickou kontrolu narativů. Mezi hlavní narativy šířící se virtuálním světem patřily hesla vybízející k potlačení „fašistů“ a „Banderových stoupenců,“ dále pak hesla „Ukrajinci a Rusové jsou jeden národ“ nebo „Ukrajinci nemají národ,“ o jejichž vznik se postaral ruský politolog Aleksandr Dugin, který zastává a šíří ideu Ruského světa a vybízí k jednotě Slovanů. Další hesla cílila na zdiskreditování Západu a Euromajdanu, který ukazovala jako západní nástroj (Giles, 2016). Ruské propagandě přišla vhod i teorie Sřtetu civilizací od amerického politologa a teoretika Samuela Huntingtona, kterou předkládala jako podložení propagandistických narativů kulturní hranice mezi východem a západem, kterou je třeba chránit. Koncepti Ruska a Ukrajiny jako společné civilizace dále ve státní televizi několikrát šířil Vjačeslav Nikonov, ruský politik a šéf Nadace Ruský svět, jehož proslovy byly opakovaně šířeny na ruských informačních kanálech (NATO, 2015; Pakharenko, 2015).

Ruská propaganda obsáhla mnoho témat a šířila se na mnoha rozličných informačních kanálech s cílem vyvolání nespokojenosti a zmatku mezi obyvateli, podobně jak popisuje čtvrtá

⁹ Troll (internet) = falešná persona na internetu ovládaná člověkem; bot (trollbot) = falešná persona ovládaná počítačem (Pakharenko, 2015)

fáze. Byla součástí také zmatení politického a vojenského vedení cílové země, o kterém se hovoří v druhé fázi a byla i obsažena v psychologických opatřeních první fáze. Se začátkem roku 2014 však přichází konec pasivní části hybridní války, ta se nyní přelévá do aktivní fáze se zapojením vojenských složek agresora.

2.4 Shrnutí prvních pěti fází konceptu války nové generace

Účinky jednotlivých sfér hybridní války byly velmi sofistikovaně propojeny nejprve kvůli obecné kontrole vnitřní politiky Ukrajiny, poté za konkrétním cílem – zamezit Ukrajině spojení s EU ve formě asociační dohody. Za Janukovyče existovaly vážné obavy o korupci a zvyšujícím se vlivu Ruska na Ukrajině. Rusko dokázalo spojit a využít ekonomickou a politickou moc k rozšíření svého vlivu a aktivně se podílet na politice sousedního státu. Útoky se soustředily na základy systému skrze finanční a politickou podporou prezidenta Janukovyče. Situaci si pojišťovalo dosazováním loajálních lidí na vysoké vládní a bezpečnostní pozice a podplácením dalších osob v těchto sektorech. Velký vliv na neuzavření asociační dohody měly zejména ekonomické prvky hybridní války jako zmíněná embarga a výhrůžky spojené s nimi. S příchodem protestů a svržení Janukovyčovy vlády Rusko pochopilo, že méně agresivní přístup na získání kontroly nad Ukrajinou nestačí, a proto se rozhodlo k zintenzivnění všech dosavadních akcí hybridní války a přidalo do baterie hybridních zbraní také kybernetické útoky. V protestech Euromajdanu celé období vyústilo v pátou fázi, která obsahovala zapojení finanční a materiální podpory tamějších polovojenských a radikálních skupin nebo zprostředkovávání jejich výcviku a náboru ruskými tajnými službami. Doposud byla ruská hybridní válka velice úspěšná a Rusko bylo schopné správně zkombinovat jednotlivé úrovně hybridní války. Tím vším si připravilo vhodnou půdu pro následnou vojenskou intervenci (Iwański, 2014; Gonchar & Chubyk & Ishchuk, 2014; Giles, 2016; Horbulin, 2017).

Události spadající do kontextu ruské hybridní války na Ukrajině v letech 2010–2014 zahrnovaly prvky, které totožné s prvky uvedených v prvních pěti fázích konceptu války nové generace. Ačkoliv jsou jednotlivé fáze konceptu řazeny vzestupně, nemůžeme tvrdit, že probíhají za sebou. Každá z fází konceptu může vzniknout v pořadí jako první, ostatní fáze se poté navzájem doplňují, prohlubují a probíhají souběžně. Nelze s přesností určit, která z prvních čtyř fází v případě ruské hybridní války na Ukrajině, přichází nejdříve a zda po sobě tedy chronologicky následují v takovém pořadí, v jakém jsou seřazeny Běrziňšem. S jistotou však můžeme určit, že pátá fáze, hovořící o využívání soukromých vojenských společností, opravdu v přichází v pořadí poslední a doplňuje prvky předchozích čtyř fází. Prvních pět fází

se vzájemně ovlivňuje, překrývá a postupem času prohlubuje podle potřeby Ruska, v závislosti na měnící se politické situaci Ukrajiny.

Na počátku roku 2010 pozorujeme zapojení ruské propagandy v prezidentské kampani a následných volbách. Tyto akce jsou součástí prvních dvou a čtvrté fáze. Propaganda je postupně doplněna o útoky cílené na klíčové osoby, jakými jsou jejich korupce nebo substituce. Těmi Rusko dosáhlo prohloubení kontroly nad státem v oblasti bezpečnosti. Tyto akce jsou součástí třetí fáze. Souběžně se zmíněnými útoky na prominentní osoby přichází zapojení ekonomických prvků hybridní války (zvyšování cel, zavedení blokad, manipulace s cenami plynu), které Běrziņš zmiňuje v první a poté v páté fázi. Zde jsou zmíněny jako „zavedení blokad“ v souvislosti se „zahájením akcí, které připraví půdu pro následnou přímou vojenskou intervenci“ (Běrziņš, 2014). V reálné ruské hybridní válce ekonomická sféra hrála jednu z nejdůležitějších rolí, protože útoky na ekonomiku vyvíjely největší tlak na obyvatelstvo, stát a vládní i soukromé podniky. Ekonomické prvky ve spojení s cílenou propagandou byly jedním z hlavních původců nedokončení asociační dohody. Větší důležitost ekonomické strance války příkládá Běrziņšův primární zdroj – Čekinov a Bogdanov. Podobně je tomu také se zapojením kybernetického prostoru jako jednoho z bojišť. Ačkoliv Čekinov a Bogdanov ve válce nové generace kladou důraz na zapojení všech moderních prvků a technologických vymožeností, včetně kybernetických útoků, Běrziņš při formulaci osmi fází kybernetické útoky opomíná a udává jim vedlejší roli. Slabý odkaz na kybernetické útoky můžeme vyzorovat akorát v první fázi, ve slovním spojení „informační opatření,“ tedy jako možnou součást informační války. Naopak Běrziņš v páté fázi konceptu zmiňuje zavedení bezletové zóny nad cílovou oblastí. Ta však nad Ukrajinou v časovém rozmezí kapitoly zavedena nebyla, a tudíž se zde realita s konceptem nestřetává. Oproti tomu však nejvíce vyzdvihuje zapojení propagandy v první, druhé a čtvrté fázi, která na Ukrajině byla přítomna bezpochyby v největším měřítku a cílila na všechny skupiny obyvatelstva (Běrziņš, 2014; Čekinov, Bogdanov; 2014).

První až čtvrtá fáze hybridní války podle Běrziņše dokáže s velkou přesností charakterizovat období hybridní války na Ukrajině mezi lety 2010–2014. V páté fázi se nám koncept od reality mírně liší v absenci vytvoření bezletové zóny, kterou pátá fáze uvádí. Běrziņšova formulace prvních pěti fází také opomíná zapojení tajných služeb, které se v konceptu objevují až ve fázích aktivní části války nové generace. V reálné situaci však v tomto období na Ukrajině byly také přítomny. Prvky, zmíněné v první složce hybridní války, definované P. Karberem, také téměř identicky souhlasí s reálnou hybridní válkou na Ukrajině. Opět, i v tomto případě, však s absencí kybernetických útoků a zapojení tajných služeb.

3 Aktivní část hybridní války na Ukrajině

Poslední kapitola se zabývá analýzou prvků hybridní války na Ukrajině v její konečné fázi počínající anexí Krymu v únoru 2014. Toto období autor bakalářské práce nazývá „aktivní částí“ hybridní války, jelikož v ní dochází již k zapojení vojenské složky. V tomto období hybridní akce splývají s horkým konfliktem – válkou na Východě země, a stávají se její součástí.

Zpočátku kapitola pokračuje v zaměření na hlavní výzkumnou otázkou: *Koresponduje koncept osmi fází války nové generace formulovaný Jānisem Bērziņšem s hybridní válkou vedenou Ruskem na Ukrajině v letech 2010–2014?* Podobně jako v předchozí kapitole bude na případě anexe Krymu a vzniku tzv. lidových republik aplikována druhá skupina fází hybridní války poskytnutých J. Bērziņšem, které se v jejich konečných stádiích překrývají s válkou samotnou. S odkazem na zmíněný začátek války se práce zaměřuje na analýzu dopadů, následků a vlivu hybridních akcí na státní systém Ukrajiny a její obyvatele.

3.1 Aktivní část hybridní války na Ukrajině: Šestá až osmá fáze konceptu války nové generace

Hybridní akce Ruské federace se v období února 2014 přelévají do „aktivní části“ hybridní války. Pro tu je charakteristická kombinace přímého zapojení dostupných prostředků vojenské složky. Období nastávající v únoru 2014, ve kterém je tato složka aktivně přítomna lze charakterizovat pomocí šesté, sedmé a osmé fáze konceptu války nové generace.

Šestá fáze ruské války nové generace obsahuje zahájení přímé vojenské akce se zapojením všech dostupných vojenských prostředků včetně speciálních, radiových, radiotechnických, elektronických jednotek, diplomatických a tajných služeb a průmyslové špionáže – zde pozorujeme transformaci hybridní války do horkého konfliktu. Do sedmé fáze Bērziņš řadí pokračování ve válečných akcích zahrnujících nepřetržité operace vzdušných sil v kombinaci s dělostřeleckým odstřelováním cílů. Velký důraz je kladen na technologickou převahu a masivní informační kampaň. Dochází k zapojení dělostřelectva s dalekým dostřelem, zbraní na bázi nových fyzikálních principů, včetně mikrovlňného záření a nesmrtících biologických zbraní. V osmé fázi jsou poté zmíněny konečné operace zničení zbývajících ohnisek odporu a obsazení klíčových strategických míst (Čekinov & Bogdanov, 2013; Bērziņš, 2014). Na období aktivní části je aplikovatelná také druhá až pátá složka ruské NGW představená Karberem. Autor v druhé složce hovoří o obsazování tamějších vládních budov,

policejních stanic, letišť a vojenských skladů místními separatistickými skupinami, které cílí na vytváření kontrolních stanovišť a kontrolu klíčové infrastruktury. Dochází k zapojení kybernetických útoků a informační války. Na konci druhé složky zmiňuje i organizování zfalšovaných referend s reprezentací jedné strany a následnému zakládání samozvaných „lidových republik“ pod správou Ruské federace. V třetí a čtvrté složce zmiňuje pořádání rozsáhlých vojenských cvičení v blízkosti hranic cílového státu, kdy pod rouškou těchto cvičení dochází k přemísťování těžké techniky. Cvičení jsou dále konána za účelem vytvoření logistických a výcvikových táborů. V páté fázi Karber taktéž zmiňuje taktiku natahování jednání o příměří, která má sloužit k získání času pro dodávky zbraní a výcvik jednotek. Tyto aktivity Rusko doplňuje diplomatickou rovinnou hybridní války ve formě demotivace intervence ostatních států skrze výhrůžku z eskalace (Karber, 2015a).

3.1.1 Anexe Krymu: šestá, sedmá a osmá fáze

Po odchodu bývalého prezidenta Viktora Janukovyče byla na Ukrajině zvolena nová prozatímní vláda. Zejména v oblastech s početnou ruskou menšinou považovala značná část obyvatel, kteří byli spíše proruský orientovaní, novou vládu za nelegitimní. Tato nejistá politická situace vedla k protestům a demonstracím. Protesty vyústily ke změně premiéra autonomní republiky Krym, kdy na tento post byl s podporou Ruska nelegálně dosazen Sergej Aksjonov, který se pozitivně vyjadřoval k ruskému návrhu začlenění Krymu do federace. Na tuto skutečnost odpověděli protesty naopak proukrajinskí obyvatelé Krymu (Horbulin, 2017; Šír, 2017). Rusko využívá zmatku těchto demonstrací a 26. února začíná s transportem obrovského množství vojenského personálu a techniky do ruského Západního vojenského okruhu, oblasti v blízkosti ukrajinských hranic. Tyto přesuny se dějí za záminkou neohlášeného vojenského cvičení a postupně se na hranicích s Ukrajinou shromáždilo okolo 40 000 ruských vojáků a těžké vojenské techniky. Podle tehdejšího velitele spojeneckých sil NATO (SACEUR) v Evropě Phillipa Breedlova, tím Rusko zcela jasně ukázalo své odhodlání a připravenost v případě potřeby Ukrajinu napadnout. Během následujících týdnů bylo v této oblasti pořádáno další velké „cvičení“ se zapojením 65 000 vojáků, 177 letadel, 56 vrtulníků a 5500 bojových vozidel. Nakonec se u ukrajinských hranic shromáždilo až na 150 000 ruských vojáků (Reisinger; Golts, 2014).

Tato skutečnost dala Rusku možnost rychlé přímé akce v případě potřeby, stejně tak fungovala i jako psychologická zbraň, kdy Rusové využívali rozmístění těchto jednotek pro demoralizaci obyvatelstva a ozbrojených složek Ukrajiny k případnému kladení odporu během anexe (CEPA, 2019). Zde pozorujeme přímou spojitost s akcemi popsány v třetí a čtvrté složce hybridní války P. Karbera, který hovoří o pořádání rozsáhlých vojenských cvičení

v blízkosti hranic cílového státu, vytváření logistických a výcvikových táborů spolu s přemísťováním těžké bojové techniky skrytým pod rouškou těchto cvičení. Ačkoliv poslední fáze formulované Běrziňsem spojuje zapojení vojenské složky, z konceptu války nové generace Čekinova a Bogdanova nijak zvlášť nevyzdvihuje roli vojenských cvičení, manévrů a přesunů techniky. Tuto fázi přeskakuje a zmiňuje se poté až o zapojení dělostřelectva a nových technologických zbraní v sedmé fázi.

Rusko jako argument pro své vojenské manévry na Krymu využilo Charkovské smlouvy o umístění Černomořské flotily a prodloužení pronájmu základen v Sevastopolu z roku 2013, díky tomu mělo na Krymských základnách okolo 20 000 jednotek (Newnham, 2012). Díky tomu také mohlo v noci na 27. února 2014 dojít k obsazení vládních a strategických budov ozbrojenými skupinami v zelených uniformách, které budou později rozpoznány jako skupiny náležící pod ruské speciální jednotky Specnaz. V rozporu s Ženevskými úmluvami měli ruští vojáci záměrně odstraněny insignie, aby nebylo možné rozpoznat jejich příslušnost a disponovali nejmodernější ruskou výzbrojí a výstrojí (Šír, 2017). Později se objevují také zprávy o zapojení PMC Wagner Group, ruského oligarchy J. Prigožina, které právě na Krymu a později v bojích na Dombase získali bojové zkušenosti pro jejich další zahraniční operace (Horbulin, 2017). Prezident Putin přímo odmítal, že by neoznačené jednotky nasazené na Krymu měly být součástí ruské armády a tuto skutečnost přiznal až na tiskové konferenci v roce 2015. Neoznačené jednotky s asistencí ruské GRU a místních militantních skupin domobrany rychle postupovaly Krymem a obsazovaly administrativní a vojenské budovy, začali budovat barikády a stanoviště na dopravních komunikacích a uzlech. Jejich snaha se soustředila také na kontrolu budov telekomunikací a rozhlasu (Horbulin, 2017; Rusnáková, 2017; Šír, 2017). Tyto budovy považujeme za klíčová strategická místa, protože skrze ně Rusko mohlo dále kontrolovat obsah šířený publiku. Neoznačené jednotky nejsou zapojeny jen jako hard power, ale také jako prostředek psychologické války, jejichž cílem je potom ukázka síly a připravenosti použít násilí s nejasnou mírou ambicí a bez politické odpovědnosti. Běrziň se v osmé fázi zmiňuje právě o obsazování klíčových strategických míst, zde však v kombinaci s dělostřeleckou podporou, která na případu Krymu nebyla. Místo toho Rusko využívalo více nenásilné stránky zapojení armády, aby nepřitahovalo přílišnou pozornost mezinárodních aktérů. Pomocí neoznačených jednotek kladlo důraz na rozsévání zmatku a nejistoty situace, jejíž průběh samo kontrolovalo. Tuto složku lépe vystihuje Karber, který o těchto praktikách hovoří v druhé složce NGW. Ve spojení s tímto zmiňuje organizování zfalšovaných referend

s reprezentací jedné strany a zakládání samozvaných „lidových republik“ pod správou Ruské federace (Bērziņš, 2014; Karber, 2015).

V důsledku obsazení Ukrajinské Nejvyšší Rady, ukrajinského zákonodárského orgánu pro Autonomní republiku Krym, mohla předsednická skupina dne 16. března odhlasovat referendum o nezávislosti. V ten den si dvoumilionový Krym zvolil mezi odtržením od Ukrajiny nebo připojením k Ruské federaci bez možnosti setrvání ve statusu quo. Referendum se konalo bez účasti mezinárodních pozorovatelů a vyústilo v oznámený výsledek 95 % pro připojení k Rusku, což se také o dva dny později, 18. března 2014, podpisem v Kremlu stalo realitou (Šír, 2017; Bērziņš, 2020).

3.1.2 Zhodnocení hybridních prvků použitých při anexi Krymu

Rozmanitost a obsah škály hybridních prvků byl enormní. Přes všechno však převažovalo zapojení vojenské a informační složky, které jsou přímo charakteristické pro šestou a sedmou fázi konceptu. Při sedmé fázi hybridní války je kladen velký důraz na technologickou převahu a informační kampaň. Propaganda v této části války přesunula i na území Ruské federace s cílem přesvědčit domácí publikum o nutnosti akce z důvodu osvobození ruských obyvatel. K tomu cíli Rusko využívá širokou platformu státní televize Rossia-1, jejíž signál dosahuje i na území Ukrajiny. Dále došlo k zapojení rozhlasové stanice Hlas Ruska, zpravodajské sítě Russia Today a Sputnik, tiskové agentury TASS a dalších internetových zdrojů. Propaganda se šířila také zapojením internetových trollů na sociálních sítích a fórech, jejichž působení se v období února 2014 velmi zesílilo (Giles, 2016; Horbulin, 2017). Moskva v období trvání operace zaměstnávala asi 600 lidí, z nichž každý umisťoval na webu k 50 komentářům denně, vlastnil šest facebookových účtů se třemi příspěvky denně a deset twitterových účtů až s padesáti tweety denně. Dále byl Pavel Durov, zakladatel sociální sítě VKontakte, pár měsíců před anexí vyzván státními úřady, aby poskytl informace o členech majdanových skupin. Durov žádost odmítnul a opustil zemi. Následně byla kontrola nad sociální sítí převzata přímo státem. V březnu 2014 tento úřad nařídil blokování celé řady proukrajinských zpravodajských serverů a webových stránek spolu se stránkami ruských opozičních vůdců Garri Kasparova a Alexeje Navalneho (Šír, 2017). Všechny tyto zdroje se zaměřovaly na ohýbání faktů a šíření kremelského narativu. Jak bylo zmíněno, při obsazování Krymu speciální jednotky získaly kontrolu nad telekomunikačními středisky a datovými uzly, a tím téměř plně zablokovaly komunikaci Krym – Kyjev. Blokadou vysílání ukrajinských stanic a omezením tisku, si Rusko získalo monopol na informace. Kreml používal velice sofistikovanou a kreativní paletu propagandy. Horbulin ve své knize hovoří o najímání profesionálních herců, kteří

se v propagandistických videích objevovali v rolích ukrajinských vojáků nebo matek. Objevovala se i falešná videa z Krymu, která zobrazovala údajné použití fosforových bomb ukrajinskou armádou proti civilistům, ve skutečnosti se však jednalo o video z války v Iráku z roku 2004 (Giles; 2016; Horbulin, 2017). Média aktivně vytvářela obraz ruského vojáka – osvoboditele, který přišel mírumilovně bránit ukrajinský lid. Objevuje se dokonce označení „polite, armed men“ použité ruskými novinami *Nezavisimaja Gazeta*, oproti tomu přetrvává označení proukrajinských skupin za „fašistické“ či „nacistické“ (Reisinger & Golts, 2014). Rusko se také snažilo zdiskreditovat Ukrajinu v mezinárodním prostředí, a zobrazit ji jako stát podporující terorismus. Stejně tak existovala snaha o manipulaci informací ke ztížení rozhodnutí k podniknutí kroků ze strany OSN či EU (Rusnáková, 2017; Šír, 2017). Propaganda a informační válka v této části války je zesíleným pokračováním předchozích čtyřech pasivních fází hybridní války. Informační složka nyní zasahuje i oblast vojenskou skrze cílené ospravedlňování akcí a obracení veřejného mínění na svou stranu.

Co se týče samostatně vojenské složky, nejenže na Ukrajině došlo k nasazení neoznačených vojáků, ale také zde existovala nepřetržitá hrozba plného zásahu ruské armády rozestavěné na hranicích. Mimo jiné docházelo k cvičení a zbrojení separatistických skupin. Nedílnou součástí zůstává popírání Kremlu v účasti na těchto akcích nebo jejich podpoře. Vojenská stránka se zapojila k podpoře ekonomické roviny hybridní války, kdy ruské námořnictvo zablokovalo Kerčský průliv, úžinu mezi Černým a Azovským mořem (Horbulin, 2017). Mezi další součásti ekonomické války patřilo znárodnění ukrajinské petrochemické společnosti Chornomornaftogaz ruským koncernem Gazprom. Tím Rusko získalo kontrolu nad energetickými zdroji Krymu, a Ukrajina ztratila společnost vlastníci licenci na 17 ropných nalezišť v oblasti Černého a Azovského moře. To se považuje za jednu z největších ekonomických ztrát anexe Krymu pro Ukrajinu. Přerušením kontaktu Krymu s Ukrajinou také došlo k ukončení jejich obchodních styků, a tak byl Krymský poloostrov závislý na Rusku ve sféře obrany, energetiky i dovozu a vývozu surovin (Roberts, 2022). Šír (2017) ve své knize tvrdí, že cílem ruských operací nebyla pouze prostá anexe území, ale také „*oslabení ukrajinské vůle k odporu prostřednictvím informačních a psychologických operací*“ (Šír, 2017). K tomu Rusko využilo techniku známou jako „reflexivní kontrola“, díky které mohl Kreml předvídat, jaké reakce budou vyvolány, jakými kroky. Tím mohli plánovat celou sérii opatření s cílem dostat Ukrajinu do pozice, kdy by tato země dobrovolně přijala rozhodnutí, která byla předem definována Ruskem.

3.1.3 Donecká a Luhanská lidová republika: šestá a sedmá fáze

Podobně jako v ostatních částech Ukrajiny se po svržení vlády prezidenta Janukovyče spustily masivní protesty i na jihovýchodě země. Konkrétně se jednalo o oblasti Záporoží, Dněpropetrovsku, Doněcku, Luhansku, Mikolajivu, Oděsy, Charkova a Chersonu. Po anexi Krymu se ruská administrativa přeorientovala na východní oblasti Ukrajiny. Rusko zde vsadilo na předchozí úspěšný scénář anexe Krymu, a tak 6. dubna začaly ozbrojené skupiny podporované Ruskem obsazovat budovy administrativy. Ne všude však separatisté byli tak úspěšní jako na Krymu. Ke zklamání Moskvy separatisté uspěli pouze v Doněcku a Luhansku, na ostatních místech byli potlačeni policií nebo proukrajinskými skupinami. Dva dny po obsazení, 8. dubna, byla vyhlášena samozvaná Doněcká lidová republika, podobně byla lidová republika vyhlášena o dvacet dní později v Luhanské oblasti (Horbulin, 2017; Šír, 2017).

Ukrajinskou odpovědí na obsazení budov administrativy a vyhlášení tzv. republik bylo zahájení protiteroristické operace (ATO), to znamenalo počátek pro občanskou válku mezi separatisty a ukrajinskou armádou. V tomto bodě pozorujeme rozdíl v následném vývoji hybridní války, která v případě oblastní východní Ukrajiny nevešla do osmé fáze zničení zbývajících ohnisek odporu a anexi oblastí. I když se v polovině května 2014 ve zmíněných republikách konala referenda, nedošlo k plnohodnotnému zapojení armády Ruské federace, jak separatisté doufali. Můžeme tvrdit, že v tomto kontextu se Rusko k této akci neodvážilo až do února 2022. Nedošlo ani k vyhovění žádostí lidových republik k připojení k federaci. Místo toho se Moskva rozhodla pokračovat v materiální a finanční podpoře separatistických skupin. Premiér Doněcké lidové republiky a hlavní vůdce separatistů Aleksandr Zacharčenko později přiznává, že po boku separatistů bojovalo kolem 3000–4000 vojáků ruské armády se zapojením speciálních jednotek i soukromých a dobrovolnických vojenských skupin (Reisinger, Golts, 2014, Horbulin, 2017).

3.1.4 Zhodnocení hybridních prvků použitých na východě Ukrajiny

Podobně jako při Krymské operaci se i v jihovýchodních částech Ukrajiny Rusko dále spoléhalo na efektivitu hybridní války. V těchto oblastech byla v období roku 2014 taktéž nejvíce zapojena vojenská, ekonomická a informační složka hybridní války. V období po vyhlášení tzv. lidových republik, a překlenutí demonstrací v občanskou válku, se separatistické jednotky snažily o odtržení oblastí od informací z Kyjeva a zamezení dosahu alternativních zdrojů. Ruská média používala propagandu a dezinformace k ovlivňování veřejného mínění a k ospravedlnění akcí proruských separatistů. Šířila falešné zprávy o Ukrajinské vládě nebo útocích ukrajinských jednotek na civilisty. Získáním datových uzlů a telekomunikačních sítí

miřila na demoralizaci bojujících jednotek například zasíláním SMS zpráv (Giles, 2016). Telekomunikaci také Rusko používalo k vystopování většího počtu jednotek pomocí mobilního signálu a tuto informaci poté předala dělostřelectvu separatistů, tak jak Bērziņš vystihuje v sedmé fázi. Neprobíhala jen materiální podpora a cvičení, Rusko separatisty podporovalo i formou zpravodajství. Stejně jako na Krymu, došlo i zde k velkému zapojení televize, rádia, internetu, ale i propagačních letáků a novin šířící narativy Novoruska, Ruského světa a „jednoty Slovanů.“ Přítomny byly také kybernetické útoky již ozkoušených škodlivých softwarů na webové stránky vlády, bankovní systémy nebo byly zakládány falešné účty na sociálních sítích sdílející falešná videa a zprávy společně s propagací nenávisti mezi jednotlivými etnickými skupinami (Taylor, 2014; Šír 2017). Tyto informace nám přímo korespondují se sedmou fází konceptu Války nové generace, kde je kladen velký důraz na masivní informační kampaň započatou ve fázích jedna, dva a čtyři.

Ve vojenské složce došlo k zapojování dobře vycvičených speciálních jednotek, které v přestrojení za separatisty pomáhali zabírat oblasti a později se přímo účastnili bojů. Dále byly prováděny sabotáže, a to i ve formě bombových útoků na infrastrukturu, tím byl například útok z roku 2014 cílený na železniční trať mezi Kyjevem a separatistickými oblastmi nebo bombové útoky na elektrická vedení s cílem oslabit dodávky zbraní nebo elektřiny do oblastí bojů (Horbulin, 2017; Galeotti, 2019). Hybridní válka se v sedmé fázi pomalu sloučila s válkou jako takovou. Rusko cílilo na dodávání vojenské techniky a munice separatistům, a to včetně moderních vojenských technologií a vozidel, které koresponduje taktéž se sedmou fází konceptu. Jedním z nejdůležitějších použití Ruskem dodávané techniky bylo sestřelení malajského letu MH17 Boeing 777. Ruská federace útok nikdy nepřiznala a vinu svalovala na Ukrajinu, ačkoliv speciální mezinárodní komise později zjistila, že letadlo bylo sestřeleno pomocí ruského protiletadlového systému 9K37 Buk, který Ruská federace dodávala separatistům (Galeotti, 2019).

Od počátku roku 2014 také docházelo k masivní infiltraci ruských agentů do ukrajinských měst, ti poté vybízeli k protestům a ozbrojeným akcím s cílem vytížit ukrajinské bezpečnostní složky. S příchodem protiteroristické operace ATO se ruské zpravodajské služby snažily ještě více o proniknutí do ukrajinského bezpečnostního a vojenského sektoru, čímž přímo ohrožovaly bezpečnostní systém a značně vytěžovaly bezpečnostní služby pracující na jejich odhalení. Tajné služby byly zapojeny i do procesu vyhledávání tzv. samostatných republik. Agenti ruské GRU a FSB se účastnili akcí zaměřených na získávání kontroly nad správami oblastí, uplatnili se také při zatýkání a eliminaci „nebezpečných osob“ a pomáhali

s realizací referend. Druhým zaměřením těchto složek bylo cvičení a nábor rekrutů do ilegálních paramilitárních skupin nebo podpora kriminálních aktivit. Členové ruské armády v Doněcké a Luhanské oblasti působili také jako instruktoři pro výcvik a zacházení s moderní vojenskou technikou (Rusnáková, 2017). Běrziňš vliv tajných služeb zahrnuje do šesti fáze konceptu, stejně tak zmiňuje zapojení „podvratných činností“ již ve fázi číslo čtyři.

Putinova administrativa posléze vydává prohlášení, že jsou v operaci zapojeni i ruští vojáci, ne však z důvodu uposlechnutí rozkazu. Podle Putina se jednalo o vojáky, kteří jsou na dovolené a odjeli bojovat dobrovolně (Galeotti, 2019). Postupem času, když se ukrajinské straně podařilo dobýt část území zpět, se Kreml začal dosazovat do pozice ochránce humanitárních hodnot. V tomto humanitárním narativu pokračovala propaganda i zprávami o humanitární pomoci a koridorech, které jsou „nepřetržitě napadány Ukrajinci.“ Vedle toho pokračovaly diplomatické snahy o zapírání válečné agrese, porušování mezinárodního práva a prezentování konfliktu jako „ukrajinské vnitřní záležitosti“ (Reisinger & Golts, 2014; Danylyuk, 2016). Toto zapírání a oddalování mírových jednání je také jedním z projevů hybridní války popsané Karberem v jeho pojetí poslední fáze hybridní války. Podle něj se tím agresor snaží co nejdéle působit v operacích pro destabilizaci země, zbavit se politické odpovědnosti a ztížit postup při mírových jednáních pomocí vnášení nejasnosti a hledání „pravdy“ do celé problematiky.

Ekonomická část hybridní války ve válce na Donbase měla také široké zapojení. Ihned po eskalaci situace byl obchod mezi dvěma státy značně omezen. Rusko uvalilo embargo na ukrajinské zboží a Ukrajina zakázala vývoz velké škály produktů. Obchod mezi těmito státy se v roce 2014 snížil o 45 %. Jedním z hlavních ekonomických nástrojů byla energetická blokáda, kdy Rusko enormně snížilo dodávky plynu do Ukrajiny, aby tím zapříčinilo energetickou krizi. Docházelo k častým výpadkům elektřiny, a s tím spojeným potíží v průmyslu, obchodu i službách. Proruští separatisté na Donbasu získali kontrolu nad mnoha důležitými průmyslovými podniky a využili je k vlastnímu prospěchu, což znamenalo omezení přísunu financí a surovin do zbytku Ukrajiny. Separatistické síly dále používaly klasické kriminální aktivity, jakými jsou například výkupné, výpalné či krádež, které používali jako zdroj financování svých operací. Jejich finance dále pocházely z daní a poplatků vybíraných od místních obyvatel, ale také z obchodu s pašovaným zbožím či z přeprodávání zbraní a munice (Horbulin, 2017). Donbaští oligarchové využili všech možných prostředků k zablokování dovozu uhlí ze zahraničí s cílem zachovat si vlastní monopol na dodávky uhlí a s tím spojené státní dotace. Tato skutečnost nutila Ukrajinu, aby si vybrala ze dvou alternativ. Nedostatek

uhlí mohla pokrýt buď dovozem přímo z Ruska nebo uhlím nakoupeným z tzv. Luhanské lidové a Doněcké lidové republiky, které byly pod ruskou kontrolou. Rusko se tak pokoušelo rozšířit své hybridní zbraně na sektor plynu, uhlí a elektřiny (Gonchar & Chubyk & Ishchuk, 2014; Rusnáková, 2016). Zesílení ekonomických tlaků je taktéž pokračováním předchozích pasivních fází a jejich prolévání do fází zapojujících armádu, tak, aby došlo k vzájemně výhodným výsledkům.

3.2 Dopady hybridní války na Ukrajinu

S odkazem na začátek přímého válečného konfliktu, s příchodem léta 2014, se práce zaměřuje na analýzu dopadů, následků a vlivu hybridních akcí na Ukrajinu. Pozornost je věnována vlivu hybridní války na státní systém a ekonomiku Ukrajiny.

Dopady ruské hybridní války na Ukrajinu autor bakalářské práce rozděluje na tři skupiny: bezpečnostní, ekonomické a politické. Ukrajinská krize od 14. února 2014 si do prosince 2021 vyžádala na 14 400 obětí, 39 tisíc raněných a 1600 nezvěstných (UN, 2022). Ukrajina také zaznamenala vysokou míru destabilizace státního systému během Janukovyčovy éry skrze infiltraci Moskvě loajálních lidí, korupci a zatýkání nepohodlných osob. Můžeme tvrdit, že hybridní válka, která odstartovala občanskou válku na východě Ukrajiny, způsobila vojenské a politické vyčerpání Ukrajiny a po několik let a oslabil státní systém. Na druhou stranu tato zkušenost znamenala změnu bezpečnostního prostředí s větší orientací na obranu proti hybridní válce a jejím typům, jakožto Rusku samotnému. Ukrajinská armáda přijala modernější strukturu armády, taktiky, výcvik a výzbroj Severoatlantické aliance a cíle státu se přeorientovaly na prohloubení bezpečnosti a obrany. Ukrajinská vláda se začala více soustředit také na budování obrany v oblasti kybernetické bezpečnosti, začala se více orientovat na Západ a přijala kroky k větší energetické bezpečnosti či soběstačnosti. O změnu v oblasti bezpečnosti Ukrajiny se mimo jiné zasloužil také citovaný Volodymyr Horbulin, který v publikaci „*How to defeat Russia in the war of the future*“ (2020) diskutuje moderní konflikt s odkazem na zkušenosti s (hybridní) války Ukrajiny v předchozích letech. V knize se zaměřuje na kontrování války nové generace za použití nejmodernějších technologií včetně dronů a stíhaček páté generace. Dále hovoří o začlenění asymetrické strategie do válečných operací také skrze identifikaci a útoku na slabá místa nepřítele (Horbulin, 2020).

Hybridní válka měla značný negativní dopad také na ekonomickou situaci země. V konečném důsledku HV znamenala odtržení velice cenných oblastí s velkou mírou nerostných surovin a průmyslu důležitého pro chod země. Podle ekonomických analytiků

britské skupiny CEBR Ukrajinu stál celkový konflikt s Ruskem od roku 2014 do 2020 až 280 miliard USD. Samotná anexe Krymu znamenala pro Ukrajinu snížení HDP o 58 miliard USD. Konflikt na Donbasu (mezi lety 2014–2020) stál téměř 15 miliard USD. Ukrajina díky válce a ztrátě Krymu zaznamenala také velký pokles v daních (48,5 mil. USD), mezinárodním obchodu a obrovské zvýšení inflace (2015 – 34,5 %). K největším ztrátám patří privatizace podniků na území Krymu v petrochemickém a zemědělském průmyslu, stejně jako ztráta podstatné části vysoce kvalitní půdy pro pěstování plodin a části přístupu k Černému a Azovskému moři. Nesmíme opomenout ani ztrátu přístavů v čele se Sevastopolem, letišť v čele s mezinárodním letišťem Simferopol, řadu ropných plošin, elektráren a podniků. Celkové odhady ekonomických ztrát Ukrajiny ukatují na návrat míry HDP v roce 2015 k podobným hodnotám, jakých nabýval v roce 2002 (Iwański, 2017; CEBR, 2022; Roberts, 2022).

Politické dopady na Ukrajinu byly také velmi rozsáhlé. Hybridní válka do velké míry destabilizovala státní systém a uvrhla zemi do měsíců nepokojů a demonstrací. Došlo k rozdělení obyvatel na proukrajinské a proruské. U většiny ukrajinských obyvatel tyto akce podnítily protiruský sentiment. U velkého procenta demonstrantů se také objevuje ultranacionalistický postoj a dochází k radikalizaci a militarizaci společnosti. Hybridní válka zapříčinila velkou migraci, korupci a kriminální činnost. Konflikt také vedl ke změnám v politickém vedení země, a tedy nástupu prezidenta Petra Porošenka v roce 2014. Postupně docházelo ke značnému posílení vztahů Ukrajiny s Evropskou unií a NATO. Vláda se posléze pokusila reformovat zemi, opravit zničenou infrastrukturu a zlepšit korupční prostředí, což však bylo velmi obtížné vzhledem k omezeným zdrojům a válce (Horbulin, 2017; Iwański, 2017).

3.3 Shrnutí konečných fází konceptu války nové generace

Hybridní akce Ruské federace se v období února 2014 přelévají do aktivní fáze. Ta je charakteristická kombinací přímého zapojení již všech dostupných prostředků, včetně těch vojenských. Postupně dochází k zesílení všech úrovní hybridní války a k zapojení vojenské složky ve formě armády, tajných služeb a vojenské techniky. Rusko se nejprve zaměřilo na oblast Krymu, vyhlásilo operaci, při které jsou neoznačenými jednotkami za pomoci separatistických skupin obsazovány klíčové administrativní budovy a budovy telekomunikací. Následně je vyhlášeno referendum o přistoupení k federaci, jehož ratifikací je anexe dokončena. Válka nové generace v tomto případě dosáhne její konečné, osmé fáze zničení posledních ohnisek odporu.

Poté Krymským úspěchem se ruská strategie přeorientovala na východní regiony Ukrajiny. Separatisté cílí na osm regionů, z nichž se jim díky zapojení protiteroristické operace podaří obsadit pouze dva: Luhanský a Donecký. Hybridní válka se v této fázi transformuje do horkého konfliktu – občanské války na východě Ukrajiny. V tomto případě tak nedochází k naplnění osmé fáze konceptu. V obou případech Rusko používá masivní informační kampaň, kybernetické útoky, dále cílí na podporu a výzbroj separatistických skupin, dochází k zapojení regulérní armády, tajných služeb a moderní vojenské techniky (Horbulin, 2017; Šír 2017).

3.3.1 Krymská operace

Události ruské války nové generace v období roku 2014 v mnoha případech obsahovaly totožné prvky hybridní války, jaké jsou zmíněny v konceptu osmi fází. Kritickým prvkem je zapojení vojenské složky, která v tomto období pro hybridní válku charakteristická. Během Krymské operace pozorujeme přímé oficiální zapojení armády ruské federace pouze na ukrajinských hranicích, nepřímě je ruská armáda zainteresována v konfliktu skrze materiální, technologickou a know-how podporu separatistů. V neoficiální formě byly poté na Krymu přítomni členové ruských speciálních jednotek a tajných služeb. Agenti ruské FSB a GRU se poté aktivně zapojovali do podvratných akcí skrze infiltraci a školení separatistů. Nasazení těchto složek přímo koresponduje s informacemi obsaženými v šesté a sedmé fázi konceptu NGW. Ty se nám prolévají ještě s předchozí, pátou fází hovořící o podpoře místních ozbrojených skupin. Rozdíl vojenské složky reálné hybridní války s jejím konceptem pozorujeme v obsahu nasazení jednotek. Ačkoliv teorie konceptu hovoří o nasazení všech dostupných jednotek, Rusko své vojenské schopnosti limituje. Zde můžeme polemizovat, jestliže tak činí z důvodu obav z odpovědi mezinárodního prostředí nebo naopak aby využilo chaosu z neschopnosti identifikovat nasazené jednotky. Rusko nenasazuje svou armádu takovým způsobem, jakým ji popisují teoretici konceptu, stejně tak, jako nedošlo k nasazení moderních zbraňových systémů (zbraně využívající mikrovlonné záření; biologické zbraně). V tomto případě se realita od teorie může lišit z důvodu doby, kdy byl koncept vytvořen. Čekinov a Bogdanov teorii vypracovali měsíce před jeho použitím na Ukrajině a diskutují v něm zbraně blízké budoucnosti, které v době anexe buď nebyly ozkoušeny v praxi nebo by jejich použití mohlo spustit tvrdou odpověď mezinárodního společenství. V případě Krymu nedochází ani k nasazení moderního dělostřelectva a letectva ke zničení cílů (Čekinov a Bogdanov, 2013; Bērziņš, 2014)

V šesté a sedmé fázi je dále přítomna diplomatická složka. Ta je v tomto období silně přítomna v podobě zamlžování faktů o vojenské operaci, zapírání válečné agrese, porušování mezinárodního práva a prezentování konfliktu jako „ukrajinské vnitřní záležitosti.“

Diplomatická složka se dále objevuje v poslední složce představené Karberem v souvislosti s natahováním jednání o příměří. Hybridní válka v roce 2014 obsahuje také prvky předchozích fází, které se více prohlubují. Jedná se o složku informační, která se v období anexe přesouvá i na mezinárodní úroveň a do Ruska, dále pak složku kybernetických útoků a ekonomických sankcí. V případě Krymské operace NGW dosahuje svého vyvrcholení v úspěšném dokončení osmé fáze; zničení zbývajících ohnisek odporu a obsazení klíčových strategických míst, spojených se zařazením cílových území pod kontrolu Ruské federace (Karber, 2015).

3.3.2 Operace na východní Ukrajině

Po úspěchu hybridní války v celém jejím rozsahu při anexi Krymu se Ruský zájem obrátil na východní regiony. I zde hrála prim vojenská složka doplněná o složku informační a ekonomickou. Podobně jako na případu Krymu byly i na východě tajně zapojeny jednotky ruských speciálních sil, které spolu se separatisty cílily na obsazení strategických míst a budov. Z důvodu zahájení ukrajinské protiteroristické operace však dojde jen k částečnému obsazení dvou z osmi regionů. Kvůli následné nedostatečné odpovědi Ruska na toto zapojení se „poslední ohniska odporu“ nesetkala s úspěšným zničením, a tak je hybridní válka v osmé fázi v tomto případě neúspěšná.

Vojenská složka je během operace podporovaná masivní informační a propagandistickou kampaní, důraz je kladen také na zapojení ekonomické složky ve formě znárodnění velkých ukrajinských firem v petrochemickém, důlním a energetickém průmyslu. Rusko také aktivně využívá své energetické schopnosti, které mění na zbraň v podobě zastavení dodávek plynu a elektřiny. S rozdílem v operaci na Krymu je v tomto případě však po událostech sestřelení letu Malaysia Airlines 17 vytvořena bezletová zóna nad celou Ukrajinou (Nicas & Wall, 2014).

V tomto období pozorujeme transformaci hybridní války do války konvenční. V tomto případě dochází k většímu rozsahu využití „technologických vymožeností a moderních zbraní,“ než tomu bylo v případě Krymu. Rusko zásobovalo separatistické skupiny ne však moderními, jak by tomu bylo podle konceptu, nýbrž protiletadlovými systémy, protitankovými střelami, ručními zbraněmi, tanky a bojovými vozidly zejména sovětské výroby. Nepochází ani k zapojení technologicky pokročilých bojových systémů a zbraní. Dochází však k zapojení dělostřelectva, což koresponduje se zněním sedmé fáze konceptu. Letecká kampaň, jak je popisována v téže fázi ovšem nebyla „neustálá“ ve smyslu, jakém ji popisuje koncept, ale jednalo se o průzkumné lety či útoky podporující pozemní jednotky. Osmá fáze hybridní války

je v tomto případě velký neúspěch, jelikož nedochází ke zničení zbývajících ohnisek odporu a obsazení klíčových strategických míst. V souvislosti s tím tedy nemohlo dojít ani k dokončení anexe skrze referenda (Čekinov & Bogdanov, 2013; Bērziņš, 2014). Můžeme zde polemizovat, zda začlenění republik bylo v tomto případě původním cílem Ruské federace. Podle expertů na veřejné mínění ruské Levada Center, Stepana Goncharova a Denise Volkova, k tomu nedošlo z důvodu nedostatečné podpory na domácí půdě. Majoritní část obyvatel Ruska (76 %) sice podporovala anexi Krymu, nebylo tomu tak ale v případě východních republik, kde měl větší podporu názor, že by republiky měly zůstat samostatné, jak na Kyjevu, tak na Moskvě (Goncharov & Volkov, 2019).

3.4 Kompatibilita konceptu s reálnými událostmi

Široký komplex souběžně působících prvků hybridní války je velice obtížné zformulovat do mnohem užšího rámce, jakožto navrhnout a zformulovat jeho fáze. Bērziņš jednotlivé fáze NGW formuluje několik týdnů po anexi Krymu, kdy o tehdejším průběhu operace nebyl ještě dostatek ověřených informací, a tudíž jeho koncept vychází pouze z teorií NGW Čekinova a Bogdanova, nikoliv z praxe. Teoretici konceptu NGW se zamýšleli nad charakterem moderních válek budoucnosti, a to jen pár let (2010–2013) před využitím jejich teorií v praxi na Ukrajině. S odkazem na analýzu hybridní války Ruska na Ukrajině však můžeme tvrdit, že koncept osmi fází NGW je z velké části aplikovatelný na reálnou hybridní válku na Ukrajině a značně odpovídá jejímu reálnému průběhu.

Koncept souhlasí s reálnými událostmi hybridní války v šesti z osmi fází v případě operace na Východě Ukrajiny (chybí naplnění sedmé a osmé fáze), v případě Krymské operace dokonce v sedmi z osmi fází (chybí naplnění sedmé fáze). Pokud se na koncept zaměříme důkladněji a identifikujeme počet jednotlivých prvků zmíněných v konceptu, který srovnáme s počtem prvků hybridní války, jež se na Ukrajině mezi lety 2010–2014 skutečně objevily, zjistíme, že 24 z 32 prvků zmíněných v konceptu plně souhlasí s konceptem a v hybridní válce na Ukrajině byly opravdu přítomny (Čekinov & Bogdanov, 2013; Bērziņš, 2014).

Nakonec je důležité zmínit prvky či formy hybridní války, které na Ukrajině byly pozorovány, ale koncept je buď vůbec nezahrnul nebo je příliš nerozebíral. Byly to především kybernetické útoky, které se ve fázích objevují pouze jako souhrn informačních opatření, přitom v reálné hybridní válce hrály na Ukrajině svou roli. Dále pak různé formy ekonomické války, jakými jsou sankce, embarga, blokády nebo naopak podplácení formou benefitů, které koncept zmiňuje pouze souhrnně jako „ekonomická opatření“ a samostatně později zmiňuje už jen

blokády. Mezi další důležité úrovně hybridní války, o kterých se Bērziņšovo schnutí NGW nezmiňuje je použití energetiky jako zbraně ve formě zastavení dodávek plynu a energií (Čekinov & Bogdanov, 2013; Bērziņš, 2014; Horbulin 2017).

Naopak v konceptu vidíme prvky, které se však neobjevily v realitě. Těmito prvky myslíme především zapojení moderních zbraňových systémů včetně nejnovějších technologických vymožeností včetně mikrovlnného záření nebo použití nesmrtících biologických zbraní, které koncept zmiňuje, ale v reálných akcích na Ukrajině k jejich použití nedošlo. Pozorujeme také prvky, kterým v konceptu byl věnován větší prostor a kladen větší důraz, než tomu ve skutečnosti bylo. Jedná se zejména o již zmíněné nejmodernější technologicky pokročilé zbraně, masivní zapojení dělostřelectva a nepřetržité operace vzdušných sil (Čekinov & Bogdanov, 2013; Bērziņš, 2014).

Prostřednictvím analýzy ruské hybridní války na Ukrajině vnímáme, že se Putinova administrativa rozhodla pro mírnější cestu, než jakou by se měla řídit podle konceptu války nové generace. V případě Krymu ruská strategie vsadila na zapojení tajných či neoznačených jednotek, nikoliv plné vojenské operace konvenčních sil. Nedochozí ani k nasazení všech dostupných vojenských prostředků jako spíše nasazení prvků, které by se daly zařadit do skupiny soft power. Na případu východních oblastí, Rusku již nestačilo použití dosavadního přístupu. Došlo k zapojení více moderněji vybavených jednotek, opět se však nejednalo o jednotky oficiální. Osmá fáze ruské války nové generace v tomto případě není naplněna a zůstává, kvůli absenci vojenské intervence, pouze válkou omezenou.

Závěr

Tato práce byla zaměřena na téma ruské hybridní války na Ukrajině v letech 2010–2014. Cílem této práce bylo analyzovat aktivity Ruské federace, které jsou v bezpečnostním prostředí chápány jako formy hybridní války, na případu Ukrajiny v letech 2010–2014. K hlavnímu cíli práce byla zvolena hlavní výzkumná otázka: *Jaké byly aktivity Ruské federace, které jsou vnímány jako formy hybridní války, na Ukrajině v letech 2010–2014?* K vedlejšímu cíli, kterým bylo zjistit, zda a jakým způsobem se jednotlivé fáze konceptu osmi fází války nové generace projeví na hybridní válce Ruska na Ukrajině, byla následně zvolena dílčí výzkumná otázka: *Koresponduje koncept osmi fází války nové generace na hybridní válku vedenou Ruskem na Ukrajině v letech 2010–2014?* K ní byly formulovány dvě pomocné výzkumné otázky: *Čím se vyznačuje koncept hybridní války a jaké jsou hlavní charakteristiky tohoto konceptu? & Jaké dopady měla hybridní válka Ruské federace vedená v letech 2010–2014 na Ukrajinu?*

Úvodní část práce byla věnována teoretickému ukotvení konceptu hybridní války. První kapitola předložila západní pohled na hybridní válku, která je však v ruském prostředí součástí mnohem širšího konceptu války nové generace. Klíčovým závěrem této části je konstatování, že termín „hybridní válka“ je výhradně západním pojmem, zatímco v ruském kontextu se používá termín „válka nové generace“, který obsahuje identické prvky jako západní koncepce hybridní války. První část se také věnovala identifikaci jednotlivých prvků a sfér, které hybridní války vnímá jako možná bojiště. Stěžejním bodem kapitoly bylo představení konceptu osmi fází ruské války nové generace zpracovaných Janisem Bērziņšem, který při jeho formulaci vycházel ze základu prací ruských vojenských teoretiků války nové generace.

Druhá kapitola se podrobně věnovala analýze hybridní války na Ukrajině v pasivní části konceptu, pro kterou je charakteristická absence vojenské složky. Toto období zapadá do časového rámce let 2010–2014. V kapitole autor práce chronologicky analyzoval hybridní akce Ruské federace za pomoci aplikace konceptu osmi fází války nové generace a snažil se identifikovat zda, a v jakých bodech zmíněný koncept souhlasí s reálnými událostmi hybridní války na Ukrajině.

Stejnému účelu je věnována i třetí kapitola bakalářské práce, ve které je podobně jako v předchozí kapitole aplikován koncept fází hybridní války na skutečné události na Ukrajině. Obsahový rámec fází zastřešuje zapojení vojenské složky konceptu NGW, a tudíž jsou tyto fáze nazývány aktivní částí hybridní války na Ukrajině, která odpovídá událostem po Euromajdanu v roce 2014. Hybridní válka se v konečných fázích přelévá do konvenční války na východě

Ukrajiny a stává se poté její součástí. Na závěr kapitola zhodnocuje zapojení prvků NGW na Ukrajině, a spolu s tím se věnuje určení kompatibility konceptu osmi fází války nové generace se skutečnými akcemi hybridní války, které byly na Ukrajině pozorovány. Stěžejním přínosem druhé a třetí kapitoly je určení značné kompatibility konceptu osmi fází s reálnými událostmi. S odkazem na vznik horkého konfliktu na východě Ukrajiny třetí kapitola hledá odpověď také na otázku: *Jaké dopady měla hybridní válka Ruské federace vedená v letech 2010–2014 na Ukrajinu?*

Slabá místa výzkumu leží ve stručnosti obsahu fází konceptu války nové generace. Použití primárního zdroje – publikací vojenských teoretiků Čekinova a Bogdanova a oficiálních ruských bezpečnostních dokumentů, by bakalářské práci poskytlo větší množství dat k podrobnější analýze, zde by však práce vyžadovala větší rozsah. Analýza pokračování hybridní války od roku 2014 až do ruské invaze v plném rozsahu v roce 2022 by mohla být dalším předmětem analýzy a skvělým přínosem do oblasti vnímání ruské hybridní války a konceptu války nové generace.

Identifikace kompatibility konceptu osmi fází války nové generace s reálnými událostmi na Ukrajině ukazuje, že tento koncept může sloužit jako užitečný nástroj pro analýzu ruského strategického plánování hybridní války a zapojení jejích prvků v jiném státě, který má potenciál být budoucím cílem ruské zahraniční politiky. S ohledem na dynamiku vývoje mezinárodních konfliktů a neustálý vývoj technologií a taktik je důležité poznamenat, že koncept osmi fází je pouze prvním krokem v analýze hybridní války nové generace. Budoucí vývoj této problematiky bude vyžadovat další zkoumání.

Anotace bakalářské práce:

Název: Hybridní válka Ruské federace na Ukrajině v letech 2010–2014

Jméno: Lukáš Šišma

Univerzita: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta

Katedra: Katedra politologie a Evropských studií

Obor: Mezinárodní vztahy a bezpečnost

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Židková, Ph.D., M.A

Počet stran a znaků (včetně mezer): 60 str.; 128 282 znaků

Počet titulů použité literatury: 68

Klíčová slova: hybridní válka, Ruská federace, Ukrajina, Krym, koncept osmi fází války nové generace

Abstrakt:

Bakalářská práce se zaměřuje na téma hybridní války Ruské federace na Ukrajině mezi lety 2010–2014. Práce se zabývá výzkumnou otázkou: *jaké byly aktivity Ruské federace, které jsou vnímány jako formy hybridní války, na Ukrajině v letech 2010–2014?* Hlavním cílem práce je analyzovat hybridní válku Ruska na Ukrajině. Za tímto účelem práce volí chronologickou analýzu hybridní války v tomto období, pomocí konceptu osmi fází nové generace zformulovaným Jānisem Bērziņšem. Práce dále identifikuje prvky hybridní války, které se v konfliktu objevily a porovnává je s prvky obsaženými v teoretickém konceptu války nové generace za účelem zjištění kompatibility konceptu s reálnými akcemi ruské hybridní války.

Abstract:

This bachelor thesis focuses on the Russian Federation's hybrid warfare in Ukraine in 2010–2014 and address the research question *What were the Russian Federation's activities, which are perceived as forms of hybrid warfare, in Ukraine in 2010–2014?* The main objective is to analyze Russia's hybrid warfare in Ukraine. The thesis pursue this through a chronological analysis of hybrid warfare using the concept of eight phases of the new generation warfare formulated by Jānis Bērziņš. The thesis further identifies the elements of hybrid warfare that emerged in the conflict and compares them with the elements contained in the theoretical concept of new generation warfare in order to determine the compatibility of the concept with the actual actions of Russia's hybrid war.

Seznam zdrojů a použité literatury:

1. BBC.com. (2014). Profile: Ukraine's ousted President Viktor Yanukovich. *BBC News*. Dostupné z <https://www.bbc.com/news/world-europe-25182830>
2. Bērziņš, J. (2014). Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defence Policy. *National Defence Academy of Latvia Center for Security and Strategic Research*. Dostupné z <https://sldinfo.com/wp-content/uploads/2014/05/New-Generation-Warfare.pdf>
3. Bērziņš, J. (2020). The Theory and Practice of New Generation Warfare: The Case of Ukraine and Syria. *The Journal of Slavic Military Studies*, 33(3), 355-380. DOI:10.1080/13518046.2020.1824109
4. Budraitskis, I. (2022). The Birth and Death of the "Russian World": a History of the Concept. *Lefteast.org*. Dostupné z <https://lefteast.org/the-birth-and-death-of-the-russian-world-a-history-of-the-concept/>
5. Burns, I. (2018). „My wife said „your lips taste metallic“: Ukraine's ex-president Viktor Yushchenko recalls his poisoning 14 years ago, as he urges Europe to wake up to the threat from Russia. *Daily mail online*. Dostupné z <https://www.dailymail.co.uk/news/article-5569247/Ukraines-ex-president-recalls-poisoning-14-years-ago.html>
6. Caliskan, M. & Liégeois, M. (2020). The concept of 'hybrid warfare' undermines NATO's strategic thinking: insights from interviews with NATO officials. *Small Wars & Insurgencies*. DOI: 10.1080/09592318.2020.1860374. Dostupné z https://www.academia.edu/44770624/The_Concept_of_Hybrid_Warfare_Undermines_NATO_s_Strategic_Thinking_Insights_from_Interviews_with_NATO_Officials
7. Cederberg, A. [autor]. (2015). *Hybrid Warfare* [videoprezentace]. The Prague Security Studies Institute. Dostupné z <https://slideslive.com/38894191/aapo-cederberg-hybrid-warfare>
8. Centre for Economics and Business Research. (2022). Cost to Ukraine of Conflict with Russia. *CEBR*. Dostupné z <https://cebr.com/reports/cost-to-ukraine-of-conflict-with-russia/>
9. Clausewitz, C. (2008). *O válce*. Praha: Academia.
10. Cordesman A., H. & Hwang G. (2020). Chronology of Possible Russian Gray Area and Hybrid Warfare Operations. *Center for Strategic & International Studies*. Dostupné z https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/200702_Burke_Chair_Russian_Chronology.pdf
11. Čekinov, S. & Bogdanov, S. (2013). The Nature and Content of New Generation War. *Military Thought*, (4), 12-23.
12. Danylyuk, O. (2016). „Russian Aggression toward Ukraine: A Long-Term Example of Hybrid Warfare.“ (31-45). In: F. Steder, & L. Blanken (Eds.), *Countering Hybrid Warfare: The Best*

- Uses of SOF in a Pre–Article V Scenario. Combating Terrorism Exchange.* 6(4). Dostupné z <https://nps.edu/documents/110773463/120100215/Vol+6+No+4.pdf/c3ed8a76-4106-e52b-32f6-91ee33243252?t=1589841832177>
13. Державний комітет статистики України. (2001). Всеукраїнський перепис населення 2001. *ukrcensus.gov.ua*. Dostupné z <https://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/>
 14. Dyczok, M. (2005). Breaking Through the Information Blockade: Election and Revolution in Ukraine 2004. *Canadian Slavonic Papers.* 47(3/4), 241-264. Dostupné z <https://www.jstor.org/stable/40871017>
 15. Dvorsky, G. (2014). A powerful new virus is infecting computers in Ukraine. *Gizmodo.com*. Dostupné z <https://gizmodo.com/a-powerful-new-virus-is-infecting-computers-in-ukraine-1540610770>
 16. Eberle, J., Daniel, J. (2021). V osmém roce hybridní války. Jak se termín „hybridní hrozby“ stal symbolem pro dezinformace útočící na liberální hodnoty. *Ústav mezinárodních vztahů*. Dostupné z <https://www.iir.cz/v-osmem-roce-hybridni-valky-jak-se-termin-hybridni-hrozby-stal-synonymem-pro-dezinformace-utocici-na-liberalni-hodnoty>
 17. Fedorov, Y. (2016). Hybrid War a La Russe: Gibridnaya voyna po–russki. Kiev: *TOV Biznespoligraf*. ISBN 978-966-159-066-8.
 18. Ferguson, M. (2022). Sun Tzu’s trap: The illusion of perpetual competition. *Modern War Institute*. Dostupné z <https://mwi.usma.edu/sun-tzus-trap-the-illusion-of-perpetual-competition/>
 19. Fridman, O. (2018). Russian „Hybrid Warfare“ Resurgence and Politicization. *Oxford University Press*. ISBN 0190877375.
 20. Galleoti, M. (2019). *Armies of Russia's War in Ukraine*. Londýn: Bloomsbury Publishing
 21. Giles, K. (2016). Handbook of Russian Information Warfare. Řím: NATO Defence College (6)12, 46-57.
 22. Gonchar, M. & Chubyk, A. & Ishchuk, O. (2014). Hybrid war in Eastern Europe: non-military dimension. *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs.* 3(4), 27-36 Dostupné z <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=300558>
 23. Goncharov, S. & Volkov, D. (2019). Russians Want Crimea; Prefer Luhansk and Donetsk Independent. *Levada center*. Dostupné z <https://globalaffairs.org/sites/default/files/2020-11/Russians%20Want%20Crimea;%20Prefer%20Luhansk%20and%20Donetsk%20Independent%20PDF%20Report.pdf>
 24. Gorchinskaya, K. (2020). A brief history of corruption in Ukraine: the Yanukovich era. *Eurasianet*. Dostupné z <https://eurasianet.org/a-brief-history-of-corruption-in-ukraine-the-yanukovich-era>

25. Hoffman, F. G. (2006) Complex Irregular Warfare: The Next Revolution in Military Affairs. *Orbis* 50(3). Dostupné z <https://indianstrategicknowledgeonline.com/web/hoffman.complexirregularwarfare.pdf>
26. Hoffman, F. G. (2007). Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. *Potomac Institute for Policy Studies*. Dostupné z https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf
27. Horbulin, V. (2017). *The World Hybrid War: Ukrainian Forefront*. Charkov: *Folio*.
28. Horbulin, V. (2020). 7 Steps to Defeat Russia in the Wars of the Future. *Kyiv Post*. Dostupné z <https://archive.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/volodymyr-horbulin-7-steps-to-defeat-russia-in-the-wars-of-the-future.html>
29. Iwański, T. (2014). Ukrainian economy overshadowed by war. *Center for Eastern Studies OSW*. 148, 1-7. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/148881629.pdf>
30. Iwański, T. (2017). Stable Crisis? Ukraine's Economy Three Years After Euromaidan. *OSW Commentary*. Dostupné z <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-04-05/stable-crisis-ukraines-economy-three-years-after-euromaidan>
31. Jacobs, G.L.J. & Kitzen, M. (2021). *Hybrid Warfare*. Oxford Bibliographies. DOI: 10.1093/OBO/9780199743292-0260
32. Jagello 2000. (2015). Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy. *Výzkumně prezentační projekt Jagello 2000*. Dostupné z http://data.idnes.cz/soubory/na_knihovna/59A151006_M02_016_20151005-HYBRIDNI-.PDF
33. Jonsson, O. (2021). The Evolution of Russian Hybrid Warfare: EU/NATO. *Center for European Policy Analysis*. Dostupné z <https://cepa.org/comprehensive-reports/the-evolution-of-russian-hybrid-warfare-eu-nato/>
34. Joselow, G. (2016). Election Cyberattacks: Pro-Russia Hackers Have Been Accused in Past. *NBC News*. Dostupné z <https://www.nbcnews.com/mach/technology/election-cyberattacks-pro-russia-hackers-have-been-accused-past-n673246>
35. Karber, P. A. (2015a). Russia's New Generation Warfare. *National Geospatial-Intelligence Agency*. Dostupné z https://www.nga.mil/news/Russias_New_Generation_Warfare.html
36. Karber, P. A. (2015b). *Doctor Phillip Karber Explains Russian Operations in Ukraine*. [video]. Modern War Institute. Dostupné z <https://mwi.westpoint.edu/video-dr-phillip-karber-explains-russian-operations-ukraine/>
37. Kirchner, R. & Giucci, R. (2014). *The Economy of the Donbas in Figures* [prezentace]. Institute for Economic Research and Policy Consulting. Dostupné z http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/TN_04_2014_en.pdf

38. Kissinger, A. H. (2014). How the Ukraine crisis ends. *The Washington post*. Dostupné z https://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html
39. Kofman, M. & Rojansky, M. (2015). „A Closer Look at Russia's 'Hybrid War'.“ *Kennan Cable* (7), 1-8. Dostupné z <https://www.files.ethz.ch/isn/190090/5-KENNAN%20CABLE-ROJANSKY%20KOFMAN.pdf>
40. Kuzio, T. (2011). Leaked Cables Show U.S. Was Wrong On Ukraine's Yanukovich. *Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL)*. Dostupné z https://www.rferl.org/a/commentary_us_was_wrong_on_ukraine_yanukovich/3542980.html
41. Kurfurst, J. (2018). Geografie, hranice a metody hybridní války Ruska. *New Direction*. Dostupné z: <https://newdirection.online/2018-publications-pdf/NDreportGeografie-preview%28low-res%29.pdf>
42. Kurfurst J. (2017). *Český velvyslanec Jaroslav Kurfürst na ostravské Přírodovědecké fakultě připomněl nebezpečí ruské hybridní války*. Ostravská Univerzita. Dostupné z: <https://prf.osu.cz/23022/cesky-velvyslanec-jaroslav-kurfurst-na-ostravske-prf-pripomnel-nebezpeci-ruske-hybridni-valky/>
43. Lebedev, A. & Inozemtsev V. (2015). The west is wrong to write off Ukraine's debts. *The Guardian*. Dostupné z <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/13/ukraine-debts-lebedev-corruption>
44. Mankoff, J. (2022). Russia's War in Ukraine: Identity, History, and Conflict. *Center for Strategic and International Studies*. Dostupné z <https://www.csis.org/analysis/russias-war-ukraine-identity-history-and-conflict>
45. McCulloh, T. B., & Johnson, R. B. (2013). *Hybrid Warfare*. Florida: *JSOU Press*. ISBN1099012074, 9781099012075.
46. Ministerstvo obrany Ruské federace. (2010). *Vojenská doktrína Ruské federace*. Dostupné z: https://carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf
47. Ministerstvo obrany Ruské federace. (2014). *Vojenská doktrína Ruské federace*. Dostupné z: <https://rg.ru/documents/2014/12/30/doktrina-dok.html>
48. NATO. (2010). *Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation*. *NATO*. Dostupné z <https://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>
49. NATO. (2023). *Countering hybrid threats*. *Nato.int*. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm
50. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. (2015). *Analysis of Russia's Information Campaign Against Ukraine*. *NATO StratCom Centre of Excellence (COE)* Dostupné z

- https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf
51. National Defense University of Ukraine. (2017). Means of Russia Hybrid Warfare Against Ukraine. *Scientific Edition of the National Defense University of Ukraine*. Dostupné z <https://nuou.org.ua/assets/documents/scientific-edition.pdf>
 52. Newnham, R. E. (2012). Pipeline Politics: Russian Energy Sanctions and the 2010 Ukrainian Crisis. *Journal of Eurasian Studies*. 4(2), 115-122. *Hanyang University*. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/257731021_Pipeline_Politics_Russian_Energy_Sanctions_and_the_2010_Ukrainian_Elections
 53. Nicas, J., & Wall, R. (2014). Height of Ukraine No-Fly Zone Faces Scrutiny. *The Wall Street Journal*. Dostupné z <https://www.wsj.com/articles/height-of-ukraine-no-fly-zone-faces-scrutiny-1405639624>
 54. Pakharenko, G. (2015). Cyber Operations at Maidan: A First-Hand Account. In K. Geers (Ed.), *Cyber War in Perspective: Russian Aggression against Ukraine* (7), 59-66. Tallinn: *NATO CCD COE Publications*. Dostupné z https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Ch07_CyberWarinPerspective_Pakharenko.pdf
 55. Reisinger, G. & Golts, A. (2014). Russia's Hybrid Warfare Waging War below the Radar of traditional Collective Defence. *Rome: NATO Defence College*. (105), 1-12. Dostupné z https://www.files.ethz.ch/isn/185744/rp_105.pdf
 56. Roberts, M. (2022). Ukraine: The Economic Consequences of the War. *Brooklyn Rail*. Dostupné z <https://brooklynrail.org/2022/03/field-notes/Ukraine-The-Economic-Consequences-of-the-War>
 57. Richterová, J. (2015). Background Report: NATO Hybrid Threats. *Asociace pro mezinárodní otázky*. Dostupné z <https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/PSS-Hybrid-Threats-NATO.pdf>
 58. Ruská federace. (2021). Národní bezpečnostní strategie. Dostupné z: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107030001>
 59. Rusnáková, S. (2017). Russian New Art of Hybrid Warfare in Ukraine. *Slovak Journal of Political Sciences* (17), 343-380. Dostupné z <http://archive.sciendo.com/SJPS/sjps.2017.17.issue-3-4/sjps-2017-0014/sjps-2017-0014.pdf>
 60. Sandor, F. (2019). The Russian hybrid warfare strategy-neither Russian nor strategy. *Defence & Security Analysis*. 35(3), 308-325. <https://doi.org/10.1080/14751798.2019.1640424>
 61. Stoker, D. & Whiteside, C. (2020). Blurred Lines: Gray-Zone Conflict and Hybrid War. *Naval War College Review*, 73(1), 12-48. Dostupné z <https://digital-commons.usnwc.edu/nwc-review/vol73/iss1/4/>
 62. Sun-C'. (2008). *Umění války*. Brno: *B4U Publishing*.

63. Šír, J. & kolektiv. (2017). *Ruská agrese proti Ukrajině*. Praha: Nakladatelství Karolinum. Dostupné z <https://karolinum.cz/data/book/19635/UKAZKA%20Sir%20-%20Ruska%20agrese%20proti%20Ukrajine.pdf>
64. Taylor, A. (2014). „Novorossiya,“ the latest historical concept to worry about in Ukraine. *The Washington Post*. Dostupné z <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/04/18/understanding-novorossiya-the-latest-historical-concept-to-get-worried-about-in-ukraine/>
65. Thomas, T. (2020). The Chekinov-Bogdanov Commentaries of 2010-2017: What Did They Teach us about Russia's New Way of War? *The MITRE Corporation*. Dostupné z <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1141587.pdf>
66. United Nations. (2022). Conflict-related civilian casualties as of 31 December 2021. Office of The High Commisioner for Human Rights. Dostupné z https://ukraine.un.org/sites/default/files/2022-02/Conflict-related%20civilian%20casualties%20as%20of%2031%20December%202021%20%28rev%2027%20January%202022%29%20corr%20EN_0.pdf
67. Зеркало Неделі. Україна. (2013а). О КОМПЛЕКСЕ МЕР ПО ВОВЛЕЧЕНИЮ УКРАИНЫ В ЕВРАЗИЙСКИЙ ИНТЕГРАЦИОННЫЙ ПРОЦЕСС. *Зеркало Неделі*. Dostupné z <https://zn.ua/internal/o-komplekse-mer-po-vovlecheniyu-ukrainy-v-evraziyskiy-integracionnyy-process-.html>
68. Зеркало Неделі. Україна. (2013b). РОСІЯ "БЕЗ ОГОЛОШЕННЯ ВІЙНИ" ПОСИЛИЛА ТИСК НА УКРАЇНСЬКИХ ІМПОРТЕРІВ. *Зеркало Неделі*. Dostupné z https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/rosiya-bez-ogoloshennya-viyni-posilila-tisk-na-ukrayinskih-importeriv-126613_.html